УДК 271(477.83) “16/19”

Василь СЛОБОДЯН

ДОБРЯНСЬКИЙ МОНАСТИР ВОЗНЕСЕННЯ ГОСПОДНЬОГО (XVII – ПОЧАТОК XX СТ.)

Понад двісті років в селі Добряни існував осередок духовного життя – Добрянський монастир (інша назва – Деревацький). Про час його постання не збереглося джерельних відомостей. Історик о. Михайло Ваврик подає дату постання обителі – 1582 р.[1] Однак джерельного підтвердження вона не має.

Цікавим є переказ про заснування монастиря, який наводить укладач “Шематизму провінції св. Спасителя ЧСВВ” о. Михайло Коссак: “*Монастир заснований єромонахом Григорієм Панашовським родом з Добрян, десь в другому десятку XVII ст., за старости генерального львівського Станіслава Боніфатія з Великих Кунчиць Мнішка. Староста той, як свідчить фундаційна грамота, “бачачи Григорія з Добрян званого Панашовським, що з Київа в чернечому габіті повернувся, дозволив йому на його власному ґрунті чверті поля при пасіці збудувати церкву, придав окремо колоду поля від Щирця і лісок окопаний для опалення з хащами від поля хороснянського*”[2].

Більш повна легенда міститься в анонімному творі про Добрянський монастир, укладеному 1906 р.: “*Монастир сей заложив Григорій Панашовський. Він був родом з Добрян, сином першого солтиса добрянського, був одинаком. Чув від давнього часу охоту присвячення ся Пану Богу. Удався проте далеко, аж до Київа. Ту вступив в черці, відбув ту пробу новицьку, прийняв опісля чин священичий. А опісля знаючи кілько би молодців в єго рідних сторонах родинних посвятило ся Богу на службу, вернувся в Добряни до свого вітця, котрий в місци теперішнього монастиря мав свою хатину з пасікою і гайком, крім свого дому і маєтку в Добрянах, та й випросив він у вітця, що б саме ту хатинку з гайком і пасікою відступив єму на вибудування монастирку. Батько радо згодився на се предложення свого сина, за котрим безперечно сумував і тужив. Відступив проте все майно в користь маючого побудуватися монастиря. Скоро найшли людей до роботи. Зрубано матеріял будівельний, висушено, а опісля взято ся до роботи около нового монастиря. Син мешкав тим часом в домі батьківському в одній кімнатці, котру відпустив йому батько в Добрянах. При будуванні монастиря сам отець ложив і платив всі кошти. Коли вже скінчено монастирок син розпрощався з батьком і перенісся на стале мешкання до монастирку. Скоро рознеслася вість по цілій околиці про новий монастир. То ж одні спішили щоб оглянути монахів, другі щоб там разом з ними Богу служити. В коротці заповнив ся монастир молодцями. Добряни, були то добра королівські, мешкали там урядники королівські. Они добрами тими в імени короля польського завідували. Донесли про те все, що тим часом сталося в єго добрах добрянських. Донесли також о замірі черця Гриня Панашовського. Король дуже зрадів, що люди його подобріють, уморальняться. Велів своєму урядови в Добрянах вспомагати добрі заміри черця і привілей йому дати. Суть ще нині основи з того монастиря – при оранню в році [?] виорано фундамент. Перший монастир і церков були в долині і обкопані ровом. Але в часі нападу татар в [1612] році спалили єї. Всьо спопеліло, знаки і сліди лишилися тільки з первісної церковці і монастиря. Суть то окопи і груза*”[3].

Церкву монахи звели на новому місці з каменю. Як подає історик Антон Петрушевич: "*Первісна*[4] *церква з каменю стояла до 1720 року, коли була розібрана. Вона була зведена 1630 року, про що здається свідчить облята "certarum literarum supra fundum certum in Dobrzany religioso Dombrowski pro edificatione templi ritus graeci concessarum" (Привілей наданий релігійним Домбровським на нерухомість в Добрянах для будівництва фундованого храму обряду грецького). Ця записка є в Актах коронної метрики у Варшаві, fol. 541.*"[5].

Мурована церква Вознесення Господнього стала основним храмом монастиря. На жаль, нічого невідомо про його ігуменів в XVII ст. 27 червня 1667 року надання ґрунтів монастиреві зробив дідич Добрян і щирецький, сяноцький дембовицький староста Юрій Вандалін Мнішек привілеєм, виданим в замку Ляшок Мурованих, яким підтвердив і розширив надання стрия свого Станіслава Мнішка Григорієві Панашовському, ченцеві з Київа, на будову монастиря в Добрянах[6]. Сам його привілей не зберігся, але основний зміст збережений в привілеї короля Яна III Собєського 1680 року, виданому на прохання київського митрополита і львівського єпископа Йосифа Шумлянського: "*Ян III з Божої ласки король Польщі, великий князь Литовський, Руський, Пруський, Мазовецький, Жмудський, Київський, Волинський, Підляський, Подільський, Інфлянтський, Смоленський, Сіверський і Чернигівський. Повідомляємо нинішнім листом нашим, кому про це знати потрібно, хотячи за панування нашого найпершим старанням хвалу Божу якнайповнішу в святостях Господніх мати і знати, всі Християнські просьби спрямовуючі до того наш розум, по-батьківськи приймаємо не тільки зберігаючи інтенції набожних людей, але й через особливе наше примноження. Отже, вніс до нас просьбу велебний в Бозі отець Йосиф Шумлянський, митрополит київський, єпископ львівський, щоби ми покладений перед нами маючи лист шляхетно уродженого Юрія Вандаліна Мнішка, старости нашого сяноцького, щирецького, дембовіцького, цілий в доброму стані і неушкоджений, з його підписом і печаткою, побожному Григорієві з Добрян Панашовському служачий, затвердити і зміцнити рачили, якого суть від слова до слова є такий*: *Юрій Вандалін з Великих Кончиць Мнішек, сяноцький, щирецький, дембовіцький староста, згідно зі святобливих предків своїх інтенцією, а зокрема стрия мого побожного життя його милости пана Станислава Боніфатія з Великих Кончиць Мнішка, старости ґенерального львівського, який бачачи Григорія з Добрян, названого Панашовським, з Київа в габіті чернечому прибулого, дозволив йому на його власному ґрунті, чверті поля при пасіці, збудувати церкву. До цього поля придав святої пам'яті мій стрий окремо поля на одну колоду від Щирця і лісок окопаний на опалення з хащами від поля хороснянського. Що і я, наслідуючи зберігаю ціло отцям згаданого монастиря і додаю їм з моєї доброчинності поля на колод 4 від гостинця Стрийського від Красова хочачи аби жодної перешкоди не мали. На що для кращої віри підписуюся власною рукою і печатку притиснути наказав. В замку ляшківськім (в Ляшках Мурованих) дня 27 червня року 1667. Юрій Вандалін Мнішек. Тоді ми, король, до згаданої просьби велебного в Бозі митрополити київського, єпископа львівського ласкаво прихилившись, вище виписаний лист у всіх згаданих описаних пунктах, зауваженнях і обов'язках ствердити замислили і затверджуємо цим листом нашим. Хотячи ж з милостивої ласки нашої, щоби монастирок Добрянський Вознесення Господнього в старостві Щирецькому розташований до своєї вернувся досконалости, тому що на одну особу на цей час дуже щуплий ґрунт є призначений, даємо силою і владою нашою і дозволяємо монастиреві Добрянському вільний вируб в лісі Деревачі на опал і будинки і направу монастирка, при якому під час празників чи відпустів щоби ніхто до торгового не цікавився, як то теперішній орендар щирецький*

шляхетно уроджений Балковський з війтівства Добрянського неслушно цікавиться, а більше до данин десятин бджільних і інших загалом податків, жоден не пожадав. Вільне до того будуть мати варення пива і палення горілки для себе. Також для худоби пасовиська в Дібровах. Декларую, що ми і найясніші наступники наші при тих їх вільностях збережуть. А шляхетні теперішні і пізніше будучі державці інакше не вчинять через нашу ласку. Який тепер привілей, щоби свою силу, вагу і віру згідно з правом мав рукою нашою підписавши печатку коронну відбити наказали. Дано у Варшаві дня 9 місяця квітня року Божого 1680, панування нашого сьомого року. Ян король"[7]. Цим привілеєм король Ян III надав монастиреві додатково право вільний вируб дерева в лісі Деревачі на опал і направу будинків монастирка, звільнення від оподаткування торгового під час празників і відпустів, данин десятин бджільних і інших загалом податків, надав вільне варення пива і палення горілки для себе, а також для худоби пасовиська в Дібровах. Облята цього привілею була внесена в львівські ґродські книги 1693 року. А 1700 року польський король Авґуст II Веттін Сильний знову підтвердив привілей монастиреві короля Яна III Собєського: "*Авґуст II з Божої ласки король Польщі, великий князь Литовський, Руський, Пруський, Мазовецький, Жмудський, Інфлянтський, Київський, Волинський, Подільський, Підляський, Смоленський, Сіверський і Чернигівський дідичний князь саський і електор. Повідомляємо нинішнім листом нашим, всім взагалі і кожному зокрема, кому про це знати потрібно. Що покладений перед нами лист найяснішого Яна III попередника нашого рукою підписаний і печаткою коронною затверджений, який містить в собі підтвердження прав монастиркові Добрянському Вознесення Господнього в старостві щирецькому розташованому, і запропоновано нам, щоби той лист повагою нашою королівською підтвердити. Який то лист, слово в слово є наступний:* [повторення дослівно попереднього документу]. *Тоді ми, Авґуст II король, ласкаво прихилившись до внесеної просьби, покладений лист вище описаний найяснішого попередника нашого з підписом його власної руки і печаткою цілий, автентичний, який жодній не піддається підозрі, в усіх пунктах, зауваженнях, параграфах і станах апробувати і підписати задумали. Тому то нинішнім листом нашим апробуємо і затверджуємо. Хотячи мати, щоби згаданий монастирок Добрянський при тих же правах і вільностях непорушно вічними часами перебував на що для кращої віри рукою нашою підписавши печатку коронну притиснути приказали. Дано у Варшаві дня 9 місяця червня року Божого 1700 панування нашого 3 року. Авґуст король*"[8].

Про найдавнішого відомого з імени ігумена монастиря свідчив вкладний напис на перших сторінках "Тріоді Пісної" львівського друку Михайла Сльозки 1664 року, який повідомляв, що вона куплена ієромонахом ігуменом Йоаникієм для "*ѡбители монастирꙋ Добꙗнскаго*" за 20 золотих[9]. Цей ігумен згаданий, ймовірно, в "Пом'янику" монастиря як Йоаникій Фороснянський, про що мова йтиме далі.

Про ченців Добрянського монастиря XVII ст. не збереглося жодних відомостей. Лише з кінця цього століття походять перші згадки про них, зокрема з "Метрики новопосвячених священиків" єпископа Йосифа Шумлянського, яку він завів 1668 року. В ній згадані о. Вісаріон, висвячений в катедрі львівській на єромонаха Добрянського монастиря 8 лютого 1694 року[10], о. Самоїл, висвячений там само на єромонаха Добрянського монастиря 15 серпня 1695 року[11] та о. Гедеон, висвячений в катедрі львівській на єромонаха Добрянського монастиря 3 квітня 1705 року[12].

Власне останній о. Гедеон Тимошевич, ставши ігуменом 1706 року, провів велику розбудову монастиря. Всі видатки на будівництво церкви і монастиря ігумен Гедеон записував у "Книгу прибутків і видатків Добрянського монастиря", яку вів з 1706 року

до своєї смерти виключно українською мовою. Всі ігумени, його наступники, вели цю книгу вже виключно польською мовою. Варто відзначити, що цю книгу ігумен вів дуже скрупульозно, записуючи всі прибутки і всі видатки монастирські, завдяки чому ми можемо тепер знати, як монахи харчувалися, в що вбиралися, яким господарством і роботами займалися. З книги прибутків дізнаємося, що відпусти в монастирі у 1706 році були на свята Вознесення Господнє і Усічення голови св. Івана Хрестителя, від 1710 року додався відпуст на свято Благовіщення Пр. Богородиці, а з 1719 – і на св. Онуфрія. В Гуменецькому скитику з 1711 року відпусти були на св. Олексія, а з 1719 року – на Різдво св. Івана Хрестителя. В ці відпустові дні на монастирській території відбувалися ярмарки – базари, на які приїздили купці зі Львова, Щирця і інших міст.

Перш за все ігумен о. Гедеон взявся за оновлення вистрою мурованої церкви Вознесення Господнього. У вересні 1707 року вже були готові нові намісні ікони, рами до них та ікона Усічення голови св. Івана Хрестителя, які, ймовірно намалював о. Теодосій Січинський, ігумен монастиря Виспянського[13]. А в наступному 1708 році о. Січинський розмалював царські двері[14]. 1711 року в серпні місяці впродовж 20 днів три теслі побили церкву новими ґонтами, отримавши за це 68 золотих[15].

Одночасно провели відновлення монастирської каплиці Св. Онуфрія, очевидно, при трапезній. В квітні 1710 року о. Теодосій Січинський закінчив малювати три образи до каплиці та престольний хрест[16]. А в серпня-вересні того ж року закупили 16 дощок на повалу до келій при трапезній, та на двері до льоху, а також закупили півтреті коп (2,5 копи) кахлів на п'єц до келій та три віконниці до вікон трапезної виготовили[17]. Ремонт трапезної і келій здійснили 1711 року "*Ѡт поправи даху теслю на трапезѣной и целій, лави робили и пулку – 4 золотих*"[18]. У грудні 1717 року справили до каплиці нову ікону св. Онуфрія, яку теж, ймовірно, намалював о. Теодосій Січинський[19].

У 1712 – 1713 роках ігумен о. Гедеон дав інтролігаторові оправити літургійні книг – новий великий "Служебник", "Тріодь Пісну" і "Тріодь Цвітну", "Октоїх", "Часослов", старий "Служебник", "Псалтир" та саф'яном "Євангелію"[20]. В списку книг монастирської бібліотеки, укладеному о. Гедеоном 1720 року перерахована 31 літургійна рукописна і друкована книга, а 1721 року дописані ще 28 новопридбаних, зокрема 15 польською мовою[21]. З цієї великої бібліотеки в фонді Василиянські монастирі відділу рукописів Львівської Національної Наукової бібліотеки ім. В. Стефаника збереглися дві рукописні книги. Перша з них – "Требник чернечий", написаний 1710 року за ігумена о. Гедеона Тимошевича з вкладним написом: "Сіта книга монастира Добрѧнского спорѧженнаѧ Рок Бжїта АѰЇ"[22]. Цю книгу переписувач проілюстровав друкованими гравюрами Никодима Зубрицького "Розп'яття" 1699 року та Діонізія Сінкевича "Воскресіння Лазаря" 1702 року. Інша збережена книга – "Служебник", теж з початку XVIII ст. з вкладним написом: "*Сей служебнїкъ манастирѧ Добрѧнского*" цікавий тим, що на початку його вклеєний титул "Пом'яника" Добрянського монастиря, написаний 3 вересня 1710 року[23].

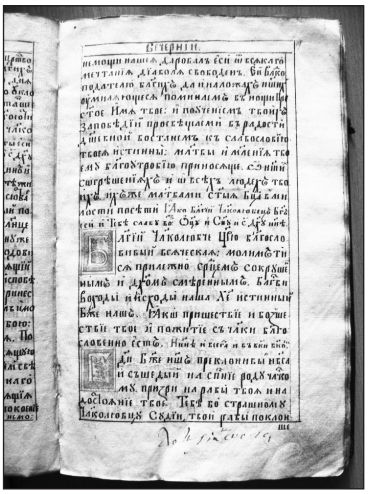

1714 року ігумен задумав будівництво нового головного храму монастиря. Кошти на будівництво церкви збирали з різних джерел: "*1714 січень. Від його милості пана Жураковського золотих 16, від Яцентої*

дячихи нагірної щирецької 8. Березень. Прихід монастиря Гуменецького. Травень. Від його милості пана Петра Жураковського золотих 200, від ясновельможної пані Павлової Мокрій міщанки щирецької золотих 100. 1715 травень. Від його милості пана Жураковського червоних золотих на трачів 18. Від велебного отця Теофіля при церкві міській львівській зостаючого золотих 10"[24].

Фактично, одним з головних ктиторів храму став Петро Жураковський, тодішній "*властитель дібр, русин*"[25]. Пізніше в новій церкві був його портрет та портрет його сина Єроніма († 1750[26]), який 1729 року поступив в монастир Добрянський як брат, а 1731 висвятився в монахи у цьому монастирі[27]. Про ці портрети, які зберігалися в по монастирській церкві ще у XIX ст., написав о. Михайло Ваврик: "*Тодішній ігумен о. Гедеон Тимошевич розпочав 1714 року будову нової церкви, яку з гойною допомогою Петра Жураковського завершив 1718. Портрети Петра Жураковського і його сина, а також Яна Потоцького, щирецького старости, зберігаються ще в тутешній церкві добре утримані. Про ці портрети читаємо в монастирському щоденнику, який зберігається в бібліотеці Онуфріївського монастиря: "Сьогодні, 5 січня старого стилю 1774 року несподівано приїхав тут до монастиря ясновельможний Потоцький, староста канівський. Хотів візитувати каплицю Св. Онуфрія, в якій ясновельможна воєводина смоленська Тереса з Щекарович Потоцька, його бабка, померла на службі Божій. А через те, що ця каплиця запустіла, був лише в церкві, пізнав портрет батька свого і хвалив, що добре збережений. Також, задивившись на портрети панів Жураковських питався, чиї вони, а довідавшись, сказав, що знав їх*"[28].

На будівництво церкви 1714 року закупили 161 штуку дерева смерекового по 12 ліктів[29]. Це дерево, зрубане в горах і сплавлене по Стрию, з води на берег виволікали у Волсневі (Волцневі, Заріччі), а далі підводами, найнятими у Верині, Пісках, Хоросному, Добрянах і Роздолі, везли з Волцнева до Крупська, переправляли через Дністер і везли далі до монастиря. Дуби і сосни рубали в околиці. Вся заготована на будівництво деревина коштувала 179 золотих, 16 грошів. Трачі в червні 1716 року порізали заготоване дерево – соснове (678 ліктів), ялицеве (1607 ліктів) та дуб (405 ліктів) і грубого дуба (48 ліктів)[30]. На покриття ґонтами будівлі закупили 249,5 копи ґонтів, та 109 кіп ґонталів (цвяхів до прибивання ґонтів). 15 березня 1717 майстри приступили до будівництва. Касир монастирський записав у "Книзі видатків і прибутків Добрянського монастиря): "*Теслюм найперше далем на роботу той же церкве майструм Тиндикови и Ієвичкови 100 золотих*"[31]. Отже майстри Павло Тиндик[32] і Євичків разом з челяддю розпочали будівництво церкви у березні 1717, а завершили восени 1718 року. Невідомо, звідки походили майстри – зі Щирця, Львова чи з якогось іншого міста. Під час будівництва вони замешкували в монастирі разом зі своїми родинами, про що свідчать виплати грошей монастирем їх жінками на проживання і вікт[33].

Окрім майстрів працювали на будівництві теслі Іван, Валько, Іван, Іван Тельниковий, тесля Карпінський, якого винаймали в жида хороснянського для виготовлення столиків до осадження хрестів. Роботи при вікнах і дверях робив тесля Атанасій. Всі теслярські роботи коштували 1619 золотих і 10 грошів. На церковні бані закупили аркуші білої і чорної бляхи, на хрести – штаби заліза в Якова Деменського, з якого викував хрести і помалював їх Іван Шанковський. Скляр засклив 238 кватирок, оправивши їх в оло-во. На склепіння бань купували дерево у Львові, а на підлогу – тертиці куликівські. У 1718 році царські двері вирізьбив о. Тарасій. В тому ж році малярські роботи розпочав Павло малярик[34]. У лютому 1719 року "*сторговалоса Игнатиса сницира жолковского на всю роботу до церкве новой кромѣ врат царскїх за золотих 700*".[35] Цей сницар Ігнатій

Стобенський (†1742) один з кращих жовківських сницарів початку XVIII ст. Окрім іконостасу для Добрянського монастиря різьбив разом з іншими іконостас церкви Св. Трійці в Жовкві, для церкви Преображення Господнього Крехівського монастиря та Св. Івана Хрестителя Краснопущанського монастиря.

Нову церкву посвятили Благовіщенню Пр. Богородиці. Вже у лютому 1718 року до нової церкви замовили образ Благовіщення Пр. Богородиці і рами до нього[36], а в листопаді 1719 року Павло малярик намалював цей образ[37]. В квітні 1720 року повністю розрахувалися з жовківський різьбарем Ігнатієм Стобенським, який вирізьбив весь іконостас, та з його помічником Ланруком: "Сницарові далем решту 20 зол. до робити церковної і юж ту ся невинно нічого. Сницарчукові Ланруку далем 4 зол."[38]. В травні 1720 "*Сторговалем Павла маѩрчика на малїованіе цемборій за зол. 80*", а в липні: "*Казѣмѣрови Мѣколаевскому, золотникови и цехмѣстрови на тен час Львовскому ѡд роблена шати срїбрной на ѡбразъ Пр[е]с[вя]той Б[огороди]ци на престол в ѡлтари новом в церквѣ новой, в которой то шатѣ грївен пулдеста проби 11 ѡд грївни золотникови по зол. 10*"[39]. В листопаді того ж року заплатили "*за пару образів болесніх на престіл, за образ великий Христа з хрестом*"[40].

В лютому 1721 року о. Атанасій, їдучи з підводами до Жовкви по роботу церковну до сницаря, заплатив йому ще 150 зол. Решту роботи з Жовкви забрав о. Йоаникій в березні, заплативши сницареві Гнатові 130 зол[41]. В тому ж році закупили бритналі і цівки до прибивання роботи сницарської в новій церкві. За 5 шин заліза на гаки і інші речі до прибивання роботи сницарської заплатили 6 зол. та ковалеви, що робив різні дріб'язки до ставлення роботи сницарської 5 зол. 10 ґр. В квітні остаточно розрахувалися з сницарем Гнатом Стобенським, давши 20 зол. Та ще в травні він зробив ківорій (цимборію) на престіл до нової церкви. По ківорій до Жовкви їздив о. Атанасій[42].

Для завершення будівництва церкви необхідно було виконати всі роботи з внутрішнього її вистрою. Кошти на малярські роботи знову виділив Петро Жураковський. Ось що записав ігумен Гедеон в "Книзі видатків і прибутків Добрянського монастиря" під 1723 роком: "*Взяли від його милості пана Петра Жураковського на початок роботи малярської за асигнацією його з рук вельможного пана через о. Атанасія золотих 200*"[43]. Зі згаданих у цій книзі малярів, відомі під 1726 роком імена малярчика Андрія[44] та маляра Теодора, якому за малювання церкви заплатили 1728 року, при завершенні всіх робіт, 774 золоті[45]. Ще 1724 року під хрестові яблука на банях церкви вкрили бляхою, на що закупили "6 аркушів бляхи до хрестів на пуклі"[46].

Після завершення будівництва нової церкви, стара мурована продовжувала ще діяти деякий час. Принаймні у 1723 році в ній ще збирали в скарбничку при читанні Євангелії, що відзначено в "Книзі прибутків і видатків"[47].

Паралельно з новою церквою ігумен Гедеон розбудовував і монастирські споруди. Розпочав з господарських будівель – стайні і стодоли. 10 квітня 1719 року відзначив в "Книзі прибутків і видатків": "*Сторговалоста теслю Андрѣта на будованє стодоли и стайнѣ за золотих 80. На тую роботу далем му 10 золотих*"[48]. Зведення цих будівель завершили в тому ж році, а в наступному заплатили "*Теслям двом за 2 дні – двері до стодоли робили*"[49]. У 1719 році звів теж пасіку "Теслям трьом за три дні печерку споряджали і одвір'я до пасіки робили"[50].

В тому ж 1720 році звели алькири (келії) та реконструювали склеп (льох). Всі видатки ігумен вніс до згаданої книги: "*1720 року серпень. Іванови Мельниковому за 13 днів з теслями коло алькирів і склепу робили на страві монастирській. Двом теслям за 4 дні повалу в алькирах клали. Скляреві за вікна до тих же алькирів. Теслям двом за*

5 днів що двері вирізали і сходи до склепу робили. Теслям двом за 43 дні коло алькирів і склепу робили"[51], "*1720 листопад. Ковалям за завіси, гаки, ретязі, скоблі до алькирів і проходні до вікон з нашого заліза робили*"[52], "*1721 квітень. В склепі давні двері замурували, а інші двері вибивали і шию в тому склепі мурував і вікно, і його піною довкола обтинькував*"[53].

Одночасно у 1720 році відновили пекарню[54], 1722 року звели бровар: "*Зоставилем о. Йоаникію на будування бровару на теслі 30 зол.*"[55], звели нову муровану каплицю св. Онуфрія у 1723 – 1726 роках: "*Мулярові Йосифові за склеп і каплицю, Ігореві ковалю*"[56].

У 1721 році була збудована дзвіничка і брамка коло неї[57]. Тоді ж закупив дзвін у пана Яна Комаренського, в якому повинно було бути "З камені 22 ¼ фунта"[58], а 1723 року заплатили людвісарові за великий дзвін[59].

У 1723-1725 роках звели новий корпус дерев'яних келій. Всі роботи виконали теслі Андрій та Іван Тесликовий, ймовірно, син Андрія[60].

Тоді ж ігумен о. Гедеон вів і будівництво церкви у скитику в Гуменці, заснованому на початку XVIII. Скитик Гуменецький з церквою Різдва св. Івана Хрестителя належав до Добрянського монастиря і розташовувався в селі Гуменці, що теж належало до Щирецького староства[61]. Перші записи про прибутки від цього монастирка походять щойно з 1711 року. Настоятелем його був тоді о. Сильвестр. В скитику відбувалися два празники – на св. Олексія – 30 березня, і на Різдво св. Івана Хрестителя – 7 липня. Стараннями о. Гедеона дерев'яну церкву звів тесля Зизек, якому в січні 1720 року виплатили решту: "*Доплатилося довгу тесли Зизкови за будованє церкви в Гуменци в скитику нашому і юж болше не винно ту ся за тую роботу нічого, дало му ся 18 золотих*"[62]. Важко тепер сказати, в якому власне році майстер Зизек завершив зведення церкви Різдва св. Івана Хрестителя в Гуменці. В "Книзі прибутків і видатків" під 1713 роком ігумен записав: "Без о. Сильвестра далем за два іконостаси до Гуменця"[63], а 1719 відзначив: "*доложилем малярови до образу Рождества св. Івана до Гуменця*"[64]. На жаль, не відзначений маляр, але ним міг бути о. Теодосій Січинський.

За ігумена о. Гедеона монастир отримав два привілеї від дідички села і щирецької старостини (смоленської воєводини) Тереси Потоцької зі Щекарович. 8 червня 1715 р., патронка дозволила монастиреві в Добрянах вільне мливо збіжжя для власного вжитку в хороснянському млині[65], 2 серпня 1718 року іншим привілеєм вона заборонила своїм адміністраторам і орендарям брати податки з напоїв тощо від людей, що перебувають під час празника в монастирі[66]. Ще один привілей надав її син Юзеф Потоцький 11 липня 1721 року, яким забезпечив монастиреві в Добрянах вільне мливо збіжжя на власний пожиток в хороснянському млині також у випадку, коли млин буде вакувати[67].

Монастир видавав листи прошакам, за які вони сплачували до скарбниці монастиря. Зокрема в записах за 1712 рік відзначений прошак Гринько сирота, 1713 року прошак з Миколаєва, 1720 – прошаки Стефан Медведчук, Яцко Кановій з Яворова, Теодор Кардащук, Матей Дутович з Дрогобича, Ян Камінчевий з Миколаєва, 1721 – Яцко Лановий, Думович, Стефан Медведчук, Симеон Брулик, Василь Цвіклінський, Грицько Янович, Василь, Прокопій Ципевич, Іван Стебельський, Петро Ліпницький, Матей Думицький, Гринько з Керниці. Ці листи зокрема 1720 року укладав о. Атанасій[68].

При ігумені о. Гедеоні започатковані і пом'яники Добрянського монастиря – "Поминанїє д[у]шъ всѣхъ во надєждѣ Воскрсенїѧ и жизни вѣчниѧ ꙋсопшихъ АрхиЄп[и]с[ко]повъ и Єп[и]с[ко]повъ всеч[е]стниихъ Архимандритовъ и игꙋменов, и ктиторєй Σ[вя]тиѧ ѡбитєли сєѧ, ѿ[е]цъ и братїи иншихъ, здѣ лежащих и повсюди православ-

них хрстиѧнъ, здѣ вписаннихъ, ѡ них же поминанїє творимо въ С[вя]той ѡбители пѹстинножителной н[а]шей, монастирѧ Добрѧнского храмѹ Вознесенїѧ Г[о]сп[о][дниѧ року АѰЇ маѧ К”[69] і Гуменецького скитику: “Каталіогъ или Помѩаникъ Ѕкитикѹ монастира Добрѩанского в веси Гѹменци ѡбрѣтающомсѩ, Ѕписасѩ за игѹменства велебнаго ѿца Гедеѡна Тимошевича той же ѡбители Ѕтой Рок. АѰЗІ ноебріа З”[70] . В пом’яниках на перших сторінках згадані єромонах Йосиф Хадзій, який помер під час першого повітря (1652), єромонах Йосиф Скольський, помер під час другого повітря (1705), єромонахи Йоаникій Фороснянський, Никифор Варениця, Гедеон Єрдеч, Пахомій Крехівський, Єротей Сікорський, єромонахи Венедикт, Методій, Корнелій, Ігнатій крехівські, єромонахи Варлаам, Петроній, Геронтій, Ісая, Самуїл, Варфоломій, Сисой, Теофіл, Самуїл Рудницький, Николим, Арсеній та Гедеон ігумен, єромонахи Віктор і Доротей Кирницький катедральні. Окремими вписами зазначені як монахи, так і благодійники та ктитори монастиря, мешканці навколишніх сіл і містечок[71].

До пом’яника від 1710 по 1776 рік вписалися мешканці Гуменця, Хоросна (Форосна), Демні, Ланів Щирецьких, Щирця і передмість, Никонкович, Кугаєва, Чолович, Комарна і передмість, Розвадова, Татаринова, Городка. Зокрема, шляхетний Ян Войтковский з жінкою Катериною (1710), львівські міщани пані Февронія Захаріяшова Кунашевичова та пан Яків Мацкевич, дворянин воєводи холмського (1711), Іван Скрипець з Городка (1720), інтролігатор львівський Василь (1731), священик Стефан з Никонкович (1736), парох церкви Богоявлення Господнього в Гуменці о. Теодор Білінський, селянин Іван Сороколіт з Татаринова, Петро Мельник з Демні (1776), єрей Григорій Кушевич, парох хороснянський (фороснянський) (1776) та інші.

Вписані монахи Добрянського монастиря – єромонах Софроній Радович – “*Єромонах Софроній Радович в обителі монастиря Добрянського родом з передмістя Комарнянського*”[72], єромонах Іван Засядович з міста Миколаєва (1721) – “*АѰКА ієромонах Іван Засядкович обителі святої Добрянської з града Миколаєва*”, єромонах Іларіон Кордасевич з міста Комарна (1725) – “*АѰКЕ ієромонах Іларіон Кардашевич родом з града Комарна*” [73], єромонах Атанас (1722) монастиря добрянського (†5 листопада 1737 року) – “*Єромонах Атанас монастиря Добрянського преставися АѰЛЗ листопада Е*”[74].

Вписався до “Пом’яника” і сільський добрянський парох о. Петро Кузьмінський: “*АѰЛ Сіє поминаніє ієрея Петра добрянського. Помяни ієрея Михайла*”. Іншим почерком дописано “*єрея Петра і єрея Андрія*”75, а також родич пізнішого добрянського пароха о. Теодора Зіньковського – Павло Зіньковський: “*Павел Зѣнковский Даю двое пчелъ до клѩштору Добранского на молитву свѩщеннаю [за] иереѩ Симеѡна и Пелагиу и прочиихъ*”[76].

Окремо треба зазначити добродіїв, будівничих і малярів, які причинилися до будівництва монастиря. Серед вписаних є добродій монастиря Петро Жураковський з жінкою Оленою, який вписався 1 липня 1717 року, – “*Року Божія 1717 10 червня. Сиѩ оупись шлѩхетне урожоного єго милости пана Петра Жураковского и жени его Елени и чадъ ихъ. Престависѩ рок АѰИГ*”, ігумен виспянського монастиря о. Теодосій Січинський, який вписався 1 серпня 1715 року – “*Року Бжіѧ АѰЕІ августа І днѧ Сіє поминаніє превелебного ѿца Ѳеѡдосіѧ Сичиньского ігумена монастиру виспанского*”[77], маляр Павло Килімович, вписався 13 лютого 1720 року, – “*АѰК рок февруар ГІ Сіє поминаніє раба Бжіѧ Павла Килѣмовича малѩра*”[78]

Тут є і впис про смерть ігумена Гедеона: “*Єромонах Ґедеон, ігумен монастиря Добрянського †28 вересня 1724 року*”[79]. В “Книзі прибутків і видатків” новий ігумен о. Атанасій записав, вже польською мовою 6 жовтня 1724 року: “*На похорон небіжчика*

о. Гедеона ігумена тутешнього зі всім видалося 132 зол. 4 ґр. За лікарства, які брали під час хвороби о. Гедеона в аптеці пані Козловської у Львові заплатив 68 зол. 13 ґр. За мід, який брав для гостей на квитанції під час своєї хвороби о. Гедеон у Львові – 18 зол. 12 ґр."[80].

Час ігуменства о. Гедеона Тимошевича (1706 – 1725) був часом найбільшого розквіту Добрянського монастиря. В "Ревізії ігуменів, законників, як багато їх є, патентів на старшинство" укладеній в Уневі 4 червня 1724 року, про монастир в Добрянах зазначено: "*18. Монастир Добрянський за правами королівськими. Велебний о. ігумен Гедеон Тимошевич, старший за патентом ясновельможного Шумлянського. Законників в монастирі зі скитиком новофундованим 11*"[81]. Це досить велике число монахів в одному монастирі. В пізніші часи воно лише зменшувалося. По собі ігумен залишив розбудований монастир з господарським двором і численну братію.

Його наступником став о. Атанасій († ~ 1745). Він ще продовжував роботи з розбудови монастиря. 1731 року за його старанням здійснено покриття церкви новими ґонтами. В книзі видатків монастиря вказано, що заплачено "*за смолу і живицю до заливання бані на церкві і теслям на поправу даху на церкві*"[82]. У 1728 році було закуплено срібну кадильницю в пані Подґурської, в якій срібла було 5 гривен і один лот[83], а 1730 року – срібний келих, всередині визолочений, з позолоченим дискосом (патеною)[84]. У 1731 році ігумен дав переробити олов'яні ліхтарі, в яких було олова 12 фунтів, на нові, докупивши ще 3 фунти олова[85]. 1732 року на його замовлення майстер Ференц Тиндик, ймовірно син Павла Тиндика, будівничого монастирської церкви Благовіщення Пр. Богородиці, та тесля Іван Ґурняк збудували монастирські ворота[86].

В квітні 1727 року ігумен Атанасій їздив до Дубна на першу консультацію Руської провінції монастирів Чину святого Василя Великого[87]. У 1729 році він відрядив до Ґродна делегатів, які мали отримати підтвердження давних королівських прав від тодішнього короля Августа II[88]. Власне там польський король Авґуст II підтвердив тоді деякі привілеї, надані монастиреві ще в час ігуменства о. Гедеона. Наводимо документ повністю: "*Авґуст II з Божої ласки король Польщі, великий князь Литовський, Руський, Пруський, Мазовецький, Жмудський, Інфлянтський, Київський, Волинський, Подільський, Підляський, Смоленський, Сіверський і Чернигівський дідичний князь саський і електор. Повідомляємо нинішнім листом нашим, всім взагалі і кожному зокрема, кому про це знати потрібно. Особливо, однак, шляхетному старості нашому щирецькому тепер і в майбутньому будучому. Що подані нам були права від шляхетного війта Добрянського і старости нашого щирецького на постановлене вільне під час відпустів і празників та надане мливо без мірки монастиреві нашому Добрянському, руками їх власними підписані і печатками затверджені,з яких перші є такі: "Нижче на підписі зазначений схиляючись так до прав, як і вільностей всяких, як фундаторами монастиря Добрянського так і державцями війтівства Добрянського, а попередниками моїми, наданим згаданому монастирю з огляду торгового вибирання так і різних напоїв під час відпустів шинкування, і взагалі той же монастир, згідно зі своїми вільностями так за правами, як і звичаями давніми хоче непорушно зберегти, а більше прислужуючи пану Богу і місцю святому, вчиню щоби через це Хвала Божа могла якнайбільше примножуватися. Через це, як попередник мій війтівства Добрянського до жодних же стягнень торгових і шинкових під час відпустів не втручався, лише самим отцям згаданого монастиря право ненарушено застерігав, так і я від початку моєї посесії згаданого війтівства не цікавився і пізніше цікавитись не буду. Загалом представити листом велебним отцям*

монахам цього ж монастиря залишаю за собою право і на то для кращої віри і певности рукою моєю власною при відбитій печатці підписуюсь. Діялося в Добрянах дня 12 грудня року 1715. Антоні Одрживольський війт добрянський на цей час. Христина з Прошиць Одрживольська". Другий же таким є: "Відомо чиню, кому про це знати потрібно, особливо адміністраторам дібр моїх Семенівки і Хоросна, що на напучування велебних отців василиян, які перебувають в монастирі Добрянському, дозволяю вільне мливо в млині хороснянському лише на їх власну потребу монастирську і приказую орендарям і мельникам згаданого села, щоби жодного поміру і мірок не важилися від вищезгаданого монастиря і ченців упоминатися, брати і витягати. За що зобов'язую велебних отців ченців, щоби в тому ж монастирі Добрянському за душі покійних родичів і попередників моїх раз на тиждень в суботу Службу Божу відправляли. Застерігаю теж при цьому велебних отців ченців, щоби під претекстом монастирського збіжжя чужого не казали молоти збіжжя, а якщо би який хлоп наважився так вчинити, покараний буде згідно зі звичаєм карою двірською, що пильно застерігаю і на що рукою моєю власною підписуюся в Семенівці дня 8 липня 1715 року Тереса Потоцька, воєводина смоленська. Тому що згаданим вище отцям цим листом є дозволене вільне мливо на свої потреби лише в млині хороснянському, а що тепер через відсутність мельника млин вакує, тому дозволяю якби і пізніше мав колись вакувати млин в Хоросному, щоби мали вільне мливо в Красові без жодної перешкоди. Що власною рукою підписую в Семенівці 11 липня 1721 року. Юзеф Потоцький". Третього такий є зміст: "Тереса з Чекарович Потоцька, воєводина смоленська, старостина щирецька всім взагалі і кожному зокрема, кому про це знати потрібно. Особливо, однак, їх милостям панам економам, державцям і адміністраторам дібр староства Щирецького, також орендарям війтівства Добрянського тепер і пізніше будучим до відомості подаю. Тому що велебний отець ігумен Ґедеон Тимошевич закону св. Василя Великого монастиря Добрянського з немалим жалем і докором доніс мені, що люди під час празників на відпуст до цього монастиря так з харчами, як і з напоями і іншими речами прибуваючи від підстаростів, орендарів і їх замісників дібр мого староства Щирецького, особливо ж війтівства Добрянського, більше зі свого домислу, ніж з відома або наказу замку бувають різними стягненнями незвичайних податків стурбовані, через що не лише перешкоду під час відправи іншим людям, але й сум'яття чинять. Через це, стосуючись до привілею їх королівської милости цьому монастиреві наданого, та запобігаючи таким випадкам, щоби подібні стягнення на майбутнє не відбувалися, і взагалі хотячи Хвали Божої примноження приказую, щоби жоден з адміністраторів і орендарів моїх, особливо в війтівстві Добрянському жодних податків під будь яким претекстом узурпованим і сформованим від людей перебуваючи під час празників в цьому ж монастирі, так від напоїв, як і інших речей брати і узурпувати не наважувалися. Що все для ліпшої віри, ваги і певности при печатці рукою моєю власною підписую Дано у Львові дня 2 серпня 1718 року. Тереса Потоцька. Маючи вчинені собі обмеження від ясно вельможної її милости пані воєводини смоленської а матері і добродійки моєї королівщин, в яких розташований названий вище монастир закону св.. Василя Великого, ці права, як є описані в цілому апробую, і дотримуватися наказую. Що рукою власною стверджую в Семенівці 11 липня 1721 року. Юзеф Потоцький, староста щирецький". Тоді ми Авґуст II король, хотячи в державах наших якнайбільшої Хвали Божої мати примноження, наведені перед нами вище права з підписами рук показані у всіх пунктах, зауваженнях, параграфах апробувати і ствердити замислили, що нинішнім листом нашим апробуємо і затверджуємо і з ласки нашої на потреби тих же ченців, тепер і на майбутнє будучих, дозволяємо їм Копань в хащах за городом монастирським корців на

двадцять міри щиренької вичистити, від якого поля і вільності нікому права до відібрання не даємо. Що і найясніші наступники наші вчинять. Для ліпшої ж віри рукою нашою підписавшись печатку коронну поставити наказали. Дано в Ґродні дня 7 місяця вересня року Божого 1729 панування нашого 33. Авґуст король"[89].

В роки ігуменства о. Арсенія в монастирській "Книзі прибутків і видатків" відзначені брати і отці монастиря – брат Єронім (Жураковський), брат Варлаам, шафар Антоній, отець Бенедикт, отець Попель, брати Леонтій, Антоній, Ісая, о. Самуель[90].

1739 року під час відпусту на св. Онуфрія на відправі в каплиці померла воєводина смоленська, ясновельможна пані Тереса Потоцька, благодійниця і ктиторка Добрянського монастиря[91].

Найприкрішим для ігумена о. Атанасія напевно стала необхідність ліквідації скитику в Гуменці, рішення про яку було прийняте на Дубненській капітулі Чину св. Василя Великого у 1743 році[92]. Вже в березні наступного 1744 року церкву з ліквідованого скитку в Гуменці продали до Іванковець під Жидачевом за 200 зол.[93]

Вже після смерти о. Атанасія, коли на початку 1745 року ігуменом став о. Василь Слізикевич, відбулася Дубенська капітула Чину Св. Василя Великого, рішення якої вплинули і на Добрянський монастир. Зокрема, 19 жовтня 1745 року було прийняте рішення відносно всіх монастирів Руської провінції, які поділили на декілька груп. Добрянський монастир попав в групу тих монастирів, які залишалися або об'єднувалися з іншими. До Добрянського монастиря, для покращення його матеріального стану, постановили приєднати Рудницький і Підгородиський монастирі. Також до Добрянського монастиря повинні були перенести всі рухомі речі з ліквідованих монастирів Бокоцинського, Виспянського та Грабівського[94].

Рудницький монастир розташовувався на землях села Рудники, тепер Миколаївського району. Про його історію та споруди подає відомості акт візитації василиянських монастирів 21 січня 1748 року: "*Цей монастир повідомляє, що є фондований ясновельможними панами Желиборськими, дібр Рудницьких посесорами. Жодної оригінальної фундації він не має, лише поширює, ніби оригінал ерекції монастиря щасливо посесорами дібр Рудницьких Желиборськими був врахований. Нині ченці мають поля на 20 плугів, розташовані в околиці монастиря. Монастир лежить в єпархії і землі Львівській, за селом Рудники в ліску. Немає жодної фундації і утримується лише з милостині і врожаю з полів. В'їзд до цього монастиря від заходу сонця. В'їхавши по ліву руку стоїть пекарня. При ній, все ще перед церквою, старі монастирські келії (резиденції) з двома апартаментами. В першому – трапезна з коморою і алькириком, під ними – льох. Друга келія, де мешкають ченці – з одним алькиром. По праву руку від півдня стоїть обора в трикутник збудована, за якою стодола з двома хлівами плетеними. При ній і шпихлір стоїть, збудований з тертого дерева, з різними засіками. Посеред того манастирку стоїть церква Пр. Трійці з дерева тертого виставлена, з трьома квадратовими банями. В ній Деісус столярської роботи під фанґульт мальований, з царськими дверима. За Деісусом – престіл, на якому образ Скорботої Пр. Богородиці. Над притвором (бабинцем) на горі – церковця Св. апостолів Петра і Павла. В ній Деісус столярної роботи яскраво золочений. Сад довкола різними деревами засаджений і плотом огороджений*"[95]. На час візитації деякі речі з нього були вже перенесені до Добрянського монастиря, зокрема срібний келих з дискосом[96]. Повна ліквідація монастиря відбулася в другій половині XVIII ст. і на кадастрі села 1850 року відзначений лише монастирський цвинтар[97].

Підгородиський монастир розташовувався в селі Підгородищі недалеко від Бібрки. З візитації його 1748 року видно, що він продовжував функціонувати: "*Монастир*

в лісі на горі, розташований недалеко від села Підгородища. Давніше, перед 1718 роком лише з милостині існував. В тому році від ясновельможного Сенявського, каштеляна краківського, гетьмана великого коронного отримав поле на 18 плугів в околиці монастиря і сад. Поширив надання 1738 року Чарторийський, воєвода руський. ... Монастир весь обведений плотом, половина якого від села Підгородища дашком покрита, друга половина – соломою. Брама, біля гостинця, що веде з села до Бібрки, дерев'яна, крита дахом. Над нею – дзвіниця, в якій дзвонів два великих, три менших, а четвертий малий під церквою. Церква посередині цвинтаря розташована з двома банями, дахом покрита. Всередині Деісус столярської і сницерської роботи пристойно мальований. За Деісусом – невеликий вівчарик. З лівого боку того вівтаря мала захристійка, до якої з церкви двері. Перед Деісусом вівтар св. Онуфрія, другий св. Миколи при стіні навпроти дверей південних в наві. Інші двері до церкви з приходу від брами під вежею або банею (над бабинцем). Над бабинцем – сховок на зразок хорів горішніх, з якого ґанок (хори) в наву перед Деісус. Обоє дверей до церкви з замками і залізом добре забезпечені. До сховку над бабинцем сходи з цвинтаря, під дашком. Під сходами в землі склепик. Церква зведена під посвятою Преображення Господнього. Старшинська келія, йдучи від брами, розташована за церквою. В ній одна вибілена ізба з простим кахлевим п'єцом, в якій один столик. Навпроти, через сіни – ізба і алькир, в якому є п'єц. За старшинською келією стоїть будинок, в якому від церкви – рефектар (трапезна) з двома вікнами, п'єцом і великим столом. В тій же трапезній тертицями перегороджено 4 келії. Навпроти трапезної розташована пекарня. За пекарнею стоїть обора, в якій один хлівець і довкола шопи розвалені. При брамі, входячи до монастиря зліва, розташована стайня. При стайні коло брами – стара іздебка з кахлевим п'єцом і комінком (каміном). Всі ці будинки вкриті соломою. При кінці стайні – невеликий льошок і шопа на вози. Все це розташоване на цвинтарі і обведене плотом"[98]. Зберігся його інвентар, укладений 6 жовтня 1756 року: "*Цей монастир, давніше називався Романівським, тепер Підгородиським. Лежить на пагорбі під горою, названою Вільчура. До нього брама від заходу, над якою дзвіниця. На ній 5 дзвонів. Церква посередині, до неї троє дверей, вікон всіх 9, з ґанком. Вівтарів всіх 4. Захристійка мала. ... Недалеко від церкви окремо від інших будівель, резиденція старшинська дерев'яна стара. В ній шафка столярської роботи, вікон два, двері одні. Навпроти цієї резиденції під одним дахом спіжарня. ... При тій спіжарні комірка на набіл. Нижче резиденції старшинської – шпихлір новий виставлений. Нижче того шпихліра – возівня. Нижче від церкви – резиденції для ченців старі. Там же і рефектар. Навпроти того рефектаря – пекарняна ізба з комірчиною. Нижче йдуть хліви для птиці і кучі для свиней. В тилу тієї пекарні, кроки три далі – шопа з оборою для худоби. Нижче тої обори вже йдуть городи"*[99]. Отже, монастир продовжував діяти, не дивлячись на постанову Дубенської капітули 1745 року. Ще пізніше, бо у березні 1764 року монастир візитував ґенеральний візитатор Львівської єпархії о. Микола Шадурський: "*Церква в ньому Преображення Господнього на підвалинах дубових, далі в стінах зі соснового гибльованого дерева, з одним посередині у формі бані у вісімку виведеним верхом, ґонтами побита, не без підлоги. Сама в собі досить простора і ясна. З трьома дверима дубовими, по краях мальованими. З них ті, що з вівтаря – замикаються на скобу і колодку, а інші зсередини на дерев'яні бруси засуваються. Виставлена 1720 року, як свідчить напис на одвірках, але невідомо ким поблагословлена. Довкола неї різні будівлі, які після відходу сім років тому отців василиян залишилися. Дзвіниця з дерева збудована, під ґонтами, на ній дзвонів чотири, а п'ятий в церкві лежить. На престолі антимінс Атанасія Шептицького 1730 року і образ храмовий на бляті дерев'яному між колонами різьбленими*

з флоресами сницерської роботи і малярсько золоченими. Захристія зліва до вівтаря прибудована, в ній жертовник з полотняним образом св. Онуфрія. Деісусу як такого, формально немає, лише архієрей на своєму місці і царські двері та по боках два вівтарі, тобто перед правим крилосом св. Онуфрія, а перед лівим – Пр. Богородиці. Обидва сницерської роботи і з престолами. На стінах в різних місцях три полотняні образи, один на дереві та чотири портрети отців фундаторів. Крилоси два і лавок стільки ж, між якими зліва вівтар св. Миколи сницерсько зроблений з престолом. В бабинці з обох боків 7 старих дерев'яних образів. Ерекція від Адама Миколи з Ґранова Синявського на просьбу ігумена о. Інокентія Зеньковського надана 25 серпня 1718 року. Додатковий привілей від Адама Чарторийського з 24 квітня 1738 року"[100]. Цей монастир теж перестав існувати у другій половині XVIII ст., але на кадастрі села Підгородища 1845 року відзначене його місце написом і зображені будинки фільварку[101].

Найшвидше зліквідований невеликий Бакоцинський монастир коло Журавна, але і тут не виконано постанови Дубенської капітули. Як відзначив о. Микола Шадурський, візитуючи Журавно 1764 року, "*Реєстр речей, забраних з монастирка Бакоцинського до церкви журавенської, як занотовано в дворі 25 серпня 1749 року – книги, апарати, хрести, образи і хоругви, начиння церковне і дзвони. В самому монастирку, де церква Св. Юрія Мученика прекрасною оздобою пристійною всередині його існує, жодної відправи в ній не було з того часу, як монахи винеслись*" [102]. Візитатор зобов'язав пароха журавенського, щоби надалі згідно з потребою там були відправи, передовсім в дні відпустів і свят, тому що той монастирок уряд віддав в розпорядження о. Крижанівського, пароха міського журавенського[103]. Розташовувався цей монастирок на лісистій горі, навпроти Журавна, за Дністром. Заснував його 1687 року якийсь василиянин Андрій Бакоца, як свідчив напис на дзвоні, який після закриття монастирка 1744 року був перенесений до журавнівської парохіяльної церкви. Портрет Андрія Бакоци ще у 1835 році зберігався в парохіяльній церкві Журавна[104]. На кадастровій карті Журавна 1848 року на лівому березі Дністра позначений маєток Бакоцин, що сформувався на основі колишнього монастиря[105].

Ще один невеликий монастир, з якого мали перенести рухомі речі до Добрянського монастиря був у Виспі – селі на Рогатинщині. Свого часу його ігумен о. Теодосій Січинський малював іконостас до старої мурованої церкви у Добрянському монастирі. Заснований він був у середині XVII ст. На Унівському соборі василиянського чину 1711 року був присутнім ігумен виспівський о. Теодосій Січинський[106]. Тут вибрали його на візитатора василиянських монастирів. Хоча монастир й знесено у 1745 році як малочислений та приєднано до Добрянського, церква продовжувала існувати деякий час, як окрема парохіяльна. У 1762 році її відвідав візитатор о. Микола Шадурський[107]. З його акту візитації випливає, що церква Святого Юрія мученика, яка в той час існувала, була вже не монастирською, а новою, збудованою 1752 року мешканцем Виспи Григорієм Ґотрою при допомозі громади після відходу василиян. На монастирському подвір'ї при церкві була ще однобанна каплиця Непорочного зачаття Пресвятої Богородиці, зведена на дубових підвалинах з букового дерева. На чорновику кадастру Виспи, укладеному 1846 року, відзначений і колишній монастир, і пізніша церква[108].

Останній з ліквідовуваних монастирів був Грабівський. Розташовувався він на землях села Журавенка на Рогатинщині. Заснований він 1662 року[109]. У 1711 році ігумен о. Палядій, будівничий цього монастиря, був на соборі в Уневі[110]. Ревізія ігуменів 1724 року говорить: "*Монастир Грабовський за правом п. Варшавського, будівничий там*

є Вассіян, який не має благословення на письмі, при ньому законників – тільки монах один". Він продовжував існувати і після 1745 року. Докладний його опис залишив о. Микола Шадурський, який 1762 року візитував Журавенський деканат: "*Той монастирок розташований в лісі, при селі Малім Журавенці, на горі. В нім, в огородженій території, розташована церква Пресвятої Трійці, частинно з букового, частинно з ялицевого тертого дерева збудована, з двома, над навою і над вівтарем, верхами, у вуглах дуже ослаблена, з ґонтів також опала, обширна, без підлоги, з трьома дверима – на захід, південь і у вівтарі. На престолі церкви є антимінс, наданий єпископом Атанасієм Шептицьким у 1723 році. Іконостас – образ Архипастира і Апостоли на полотні мальовані, Пророки, Празнички, Царські врата і намісні образи на блятах дерев'яних. На цвинтарі, при в'їзді з боку села, розташована дзвіниця на чотирьох стовпах. Всередині монастиря – дві халупи. Одна – напів під дахом, а напів під соломою, в якій мешкають о. Софрон Макоховський – парох, і о. Інокентій – монах. Друга – під соломою, челядна. Навколо монастиря – сади і городи. З приїзду від Маложуравенка – криниця і саджавка (ставок)*"[111]. Щойно 18 вересня 1765 року монах о. Інокентій Бозаковський, після рішучого наказу ордену василиян, покинув монастир і перенісся до Гошівського монастиря. Будівлі його розібрані, а церковний вистрій переданий до церкви у Вишневі, де зберігається донині. На чорновику кадастру Журавенка, укладеному 1848 року, не вдалося навіть відшукати місця колишнього монастиря[112].

Отже, зробивши огляд того, що відбулося з приєднаними і ліквідованими монастирями, бачимо, що великих прибутків Добрянському монастиреві це не принесло. Навесні 1746 року його про візитували за розпорядженням провінціала Руської провінції ЧСВВ о. Іпатія Білінського о. Богучинський та о. Єронім Жураковський, який свого часу тут постригся в ченці і висвятився на ієромонаха[113], а восени монастир відвідав і сам провінціял[114].

Весною 1747 року помер ігумен о. Василь Слізикевич і новим ігуменом обрали о. Доситея Романовича. В 18 – 20 січня 1748 року монастир візитував василиянин о. Сильвестр Коблянський, який склав і опис монастиря[115]. Це найдавніший збережений опис Добрянського монастиря, його розташування і споруд. "*Цей монастир ситуований в землі і єпархії Львівській, якого ж землі стикаються з границею села Хоросна на північ з одного боку, на південь з селом Добрянами з другого боку. Виставлений на широкому пагорбі в Дубині, тобто в ліску до того ж монастиря належному. Початок свій веде від Григорія Панашовського, мешканця Добрян, який з побожности своєї взяв габіт чернечий в Київі, а повернувшись звідти до своєї вітцівщини, добився і випросив у ясновельможного Юрія Вандаліна Мнішка, тодішнього старости щирецького, дозвіл на його власному ґрунті виставити церкву і монастир збудувати, названий від села Добрян Добрянським в році 1667, місяця червня 27. Успішно потім стараннями ігуменів тутешніх, привілеї і підтвердження надали королі Польщі Ян III 1680 року, Август II 1700 року. Ці оригінальні привілеї і підтвердження зберігаються в монастирі. Вони були облятовані в ґродському суді львівському на Низькому замку у 1717 році. Окрім того є дозвіл старост щиреньких на вільне мливо до монастиря того ж Добрянського в млинах старостинських хороснянському і красівському. Вільний вируб в лісах на опал і будівництво. Тому ж монастиреві відпусти вільні без жодної двірської перешкоди і побирання мита від людей, що прибувають з трунками і різним товаром. Поля, обмеженого до орання в околиці до монастиря належній може бути на дні плюс-мінус 60, окрім зарослих хащами і лісами. Сіножатей коло монастиря в Лісі і в інших місцях розташовані. В'їзд від сходу до того монастиря у подвійні ворота з фірткою і дашком, від яких воріт*

по праву руку до брами тягнеться пліт. Там же сад різними засаджений деревами. По ліву ж руку також пліт, який оточує город на ярину, коло якого, не доходячи брами, дорога на фільварок. Навпроти перших воріт стоїть брама, виставлена з тертого дерева з подвійними воротами, на якій дзвіниця з пуклястою банею, ґонтами побита. З тієї брами виїхавши на цвинтар, тут же при брамі по праву руку ізба старшинська з кружганком, алькером і коморою під одним дахом, разом з розширеною на майже таку ж другу ізбу через сіни. За ними сад аж до трапези, розташованої на заході, тягнеться. Ця трапеза з трьома алькирами і теплою каплицею мурованою Св. Онуфрія. Вівтар в ній без іконостасу. Над якою каплицею баня пукляста. Під тим же дахом, навпроти трапези до півночі – велика ізба для за мешкання монахів з п'ятьма алькирами, кухнею і диспенсію. Над кружганком літня келія монаша з двома вікнами. Під трапезою льох для зберігання трунків. Цілий монастир частиною плотом, частиною парканом (острожинами) обведений. Посередині монастиря – церква з дерева збудована з трьома опуклими банями під посвятою Благовіщення Пр. Богородиці, ґонтами побита. Коло бабинця ґанок. Дверей до неї троє дубових, залізом належно забезпечених. В тій церкві Деісус сницерської роботи, фанґультом і фарбами прикрашений з апостолами вгорі і намісними образами і царськими дверима. За деісусом великий вівтар з престолом достатнім, на якому образ Пр. Богородиці з засувою, по боках цератки (різьба) сницерської роботи фанґультом визолочені. Там же ківорій. Перед Деісусом по обидва боки хори, на них пульпіти належні, в квадрат роблені. Над бабинцем – церковця мала Усічення голови св. Івана Хрестителя з вівтарем. Студня на цвинтарі під дашком, балясами обведена. Коло неї від півдня фіртка на фільварок. За тою – церква стара мурована, її лише рудера стоїть. На тому фільварку бровар з ізбою на солод, пекарня, дальше на схід – стодола, при якій стайня і обора. Гумно плотом обведене, соломою покрите"[116].

Практично, всі описані будівлі монастирські були зведені ще за ігумена о. Гедеона Тимошевича. Господарський двір розташовувався в східній частині. Всі храмові свята, на які відбувалися ярмарки, мали свої вівтарі – Благовіщення Пр. Богородиці – головний престіл церкви, Усічення голови св. Івана Хрестителя – престіл церковці на емпорі, св. Онуфрія – престіл в каплиці трапезної та Вознесення Господнього – престіл в старій, на час візитації вже не чинній церкві, яка ще стояла руїною.

В "Каталозі Святопокровської провінції ЧСВВ" 1754 року відзначено: "*Добряни. Монастир вільний, а не парохія, єпархія Львівська. Розташований на королівських землях, фундуш достатній має, дотації жодної, його економіка і подання приносять 500 фльоренів на рік, достатній на 5 осіб, не більше, одна персона забагато. Ігумен о. Доротей Романович, о. Севастян Гиблевський, о. Іван Соховський, о. Сильвестр Тарнавський, о. Веніямін Гостиславський, о. Варлаам Бережницький*"[117].

В серпні 1757 року в Добрянському монастирі помер о. Доситей Романович[118]. На деякий час назначили вікарієм о. Самуеля Подлевського, а після його відходу в березні 1758 року на ігумена інсталювали о. Йосифа Лозинського[119]. Ігуменом о. Лозинський не пробув довго, бо вже в серпні 1760 року після його відходу новим ігуменом став о. Віктор Макулінський[120]. А 1765 року на посаді ігумена його змінив о. о. Софроній Ільницький[121]. На жаль, ці ігумени не дуже коректно вели "Книгу прибутків і видатків" монастиря, тому записів про їх діяльність не збереглося.

За ігумена о. Софронія Ільницького був укладений найдавніший збережений інвентар монастиря. Починається він описом королівських надань прав і маєтків монастирю. Далі йде опис розташування і споруд: "*Те розташування монастиря розпочинається від сходу сонця. Йдучи від ліску монастирського є ворота з тертиць різаних дерев'яних*

на бігунах зі скобою залізною і ретязем. При тих воротах є фіртка на завісах залізних з ретязем та скобою з гачком. Від тієї фіртки йде пліт городжений, дашком ґонтовим накритий аж до дзвіниці. Коло тої дзвіниці є в'їзд до монастиря. Входячи до тієї дзвіниці є ворота з дерева різаного на бігунах дерев'яних, зі скобою дерев'яною і ретязем. По праву руку є сходи, добре укладені і добрі, до дзвонів, де є їх п'ять: один більший, два менші і два ще менші. Ті дзвони, згідно зі звичаєм, є добре окуті зі всім як має бути повинно. Виходячи з тієї дзвіниці стоїть церква на пагорбі, з дерева смерекового з трьома банями і з хрестами залізними, а верхи під хрестами тих бань є побиті бляхою. Стіни тієї церкви є покриті ґонтами. Нижче йде ґанок до церкви, на який то є сходи від саду. При тих сходах є двері на завісах залізних зі скобою і ретязем та гачком. З того ганку є двері до церкви верхньої на завісах і гаках залізних зі скобою і ретязем. Низом же до тої церкви двері на завісах залізних і гаках. В двох [дверях] замки з ключами, в одних замки з ключами, в одних – дерев'яний засув. Входячи до тієї церкви, яка є посвячена Вознесенню Господньому, в ній великий вівтар сницерської роботи, визолочений і мальований, в якому є розміщений чудотворний образ Пр. Богородиці. За вівтарем шуфляди порядні для збереження апаратів церковних. Збоку вівтаря скарбниця. Перед вівтарем Деісус золочений і мальований з апостолами. Тут же лямпа висяча мосяжна. В тому місці є чернечі хори. Нижче є дві лавки для людей поважних. В бабинці є вівтарик малий новофундований, на засуві образ св. Онуфрія ново вималюваний. На правій стороні престіл вакуючий без вівтаря. Вийшовши з церкви дверима від саду будучими, там же є дві резиденції з сіньми, ново побиті. Вже стіни і вікна ремонту потребують. На захід сонця є рефектар (трапезна) з каплицею і трьома алькирами. Під рефектарем і першими резиденціями одна пивниця. Навпроти рефектаря ізба з п'ятьма алькирами, в тилі сіни і диспенса (фірта). Побіч каплиці рефектаря є студня, репарації потребуюча, на яку є каміння тесаного достатньо. Коло того монастиря є сад горіхами волоськими, яблунями, грушами і сливами засаджений"[122]. Наступні розділи дають описи "Церковного срібла", "Церковної білизни", "Церковних апаратів", "Церковних книг", "Бібліотечних книг", "Міді і олова", "Дзвонів", "Трапезної", "Кухні", "Броваря", "Господарського начиння", "Возівні і маштарні". В інвентарі зроблені і приписки у 1768 та 1770 роках про зайшлі зміни.

В січні 1767 року відбулася інсталяція нового ігумена о. Йосифа Комарницького[123]. Вже в лютому він найняв теслю Стефана на будівництво нової брами і господарської шопи, а в березні – на побиття новими ґонтами церкви[124]. Репарування старих брам виконав тесля Кость. Тоді ж найняли невідомого з імени сницаря на виконання робіт згідно з контрактом[125]. В 1768 році різні роботи біля будинку келій виконував тесля Федько[126].

В другій половині 1768 року ігуменом став о. Діонізій Бозовський[127]. За його ігуменства ремонт годинника, встановленого на причілку трапезної, виконав зеґармайстер Матеус Арделян зі Щирця[128].

25 квітня 1772 року на ігумена Добрянського монастиря був інстальований о. Йосафат Лозинський[129]. Під час його інсталяції був списаний новий монастирський інвентар[130]. Але вже 23 серпня того ж року інстальований на ігумена о. Аполоній Окульський[131]. Цей останній пробув тут на посаді ігумена аж до приєднання монастиря до львівського василиянського монастиря Св. Юрія у 1776 році[132].

Власне за ігуменства о. Аполонія Окульського розпочався останній етап будівельних робіт в монастирі. В лютому 1774 року були законтрактовані теслі з Ричигова на будівництво нових келій[133]. А в квітні вони вже приступили до будови[134]. Мурування

фундаментів під підвалини виконали майстри Андрушко і Мартин[135]. Роботи тривали в липні[136]. У вересні комарнянський муляр Яків Островський, взяв 18 золотих за мурування фундаментів[137]. Майстер тесля Микола Сеніна та його син Федько Сеніна за зведення келій отримали розрахунок в кінці жовтня[138]. Тоді ж розрахувалися і з Яном, столяром з Комарна за виготовлення чотирьох дверей до нових келій[139]. У 1776 році продовжив роботи муляр Яків Островський, шкляр Трохим засклив дев'ять нових вікон до нових келій, а в липні ще якісь теслярські роботи виконував тесля Гнат[140]. Ще якась будівельна діяльність була у 1776 року, бо у "Книзі видатків і прибутків" зазначена фабрика і муляри[141].

Серед ченців монастиря в цей період зазначені о. Тихон Завадовський , о. Атаназій Янішевський захристіян, о. Блажій Лісевич, о. Іляріон Іляшевський, о. Ігнатій Бінковський, о. Паїсій Грибович вікарій (1774)[142], а також о. Йонаш Шмерецький (1775)[143].

У жовтні 1774 року ігуменом о. Аполонієм Окульським був укладений новий монастирський інвентар. Наводимо лише розділи, які відображені в цьому інвентарі: Кошти монастирські (позичені і не повернені), Сумарій паперів (документів), Срібло церковне, Образ Богородиці (срібло і коштовності на ньому), Намісні образи (коштовності на них), Апарати церковні, Далматики урочисті і жалібні, Велі, Епітахілі, Нарукавники, паски, і плащаниця, Хоругви, хустки, заслінки, стяжки і умбри, Miscellanea монастирська, Олово церковне, Мосяж, Дзвони, Книги церковні, Книжки бібліотечні руські друковані, Книжки бібліотечні руські писані, Книжки бібліотечні латинські друковані, Книжки бібліотечні латинські писані, Книжки бібліотечні польські друковані, Рефектар: Олово трапезної, Обруси і серветки, Тарілки дерев'яні, Ножі і вилки, Миски, салятерки фарфорні глиняні, Скло, Крісла, табуретки, стільці дерев'яні, Столи і столики, Жидлі (табуретки зі спинкою), Тапчани і ліжка, Кухня, Диспенса, Новий бровар, Льох, Начиння господарське, Возівня, Нова обора: Коні, Свині, Гумно, Птиці: гуси і кури, Вестіярня, Нова пасіка, Ґрунти монастирські, Городи монастирські, Сіножаті, Сад, Ліси монастирські, Шпихлір, Засів зимовий 1774 року, Засів весняний, Кресценція (урожай) 1774 року. Пізніше дописані ще – Засів зимовий 1775 року, На весну, Кресценція (урожай) 1775 року, Засів зимовий 1776 року[144]. Звертає увагу, що в інвентарі згадані нові пасіка, новий бровар, нова обора, але ще відсутні келії.

Власне 1776 року ігумен уклав новий церковний інвентар з описом всіх будівель. Наводимо опис споруд повністю. "*Церква. Церква монастирська Добрянська є зведена з дерева, з трьома банями окремими, на яких три хрести залізні. Нижче ж над дверима від заходу обведена ґанком дерев'яним. Повної репарації дахів потребує. До цієї церкви двері є одні від заходу, другі бічні від півдня, треті до захристії від півночі. В цій церкві всередині є великий вівтар, в якому є чудотворний образ Пр. Богородиці. Перед тим вівтарем – звичайний старосвітський Деісус з намісними побічними образами. За тим же Деісусом і великим вівтарем захристія з шуфлядами на зберігання апаратів і церковних речей, як і на перебирання отців на службу Божу. Поряд з великим вівтарем є маленька скарбничка тобто сховок без жодного віконця. В самій церкві є бічні два старосвітські крилоси. І стіни то портретами то образами прикрашені. Далі в кружганку (бабинці) два бічні вівтарі, один зліва від входу Св. Онуфрія, другий справа Св. Василя Великого. Понад це є сповідальниця одна і дві лавки бічні. Також дві хоругви до ношення. Будівлі монастиря. 1. За церквою від заходу є монастир старий дерев'яний, зовсім опадаючий, половина якого вже розібрана і новий на фундаменті мурованому з дубового дерева виставлений. Друга половина як і давніше стоїть. На 4 алькерики*

всередині поділений, але з одним п'єцом. В сінях є келія з одним вікном, в спіжарню перетворена. Вся ця будівля перестаріла і валиться. На другій ж половині розібраного монастиря в мурованому фундаменті є льошок один новий, а другий в кінці – старий. На цьому фундаменті є насамперед вибудувана ізба з алькером з дверима подвійними. В ізбі камін мурований. Вікон в ізбі два, в алькері – одне, і п'єц до обох один кахлевий зелений новий. За цією ізбою дальше є дві келії з такого ж дерева з п'єцом одним зеленим новим. Вікон в кожній келії по одному. Всі вздовж дахом новим покриті і коридор прибудований новий. Обліплений тільки зверху (ззовні), а всередині підлоги і замків ще потребує. 2. Йдучи в долину від цвинтаря є з правого боку шпихлір старий дерев'яний, покриття даху якнайшвидше потребує. В ньому внизу під повалою засіки на збіжжя зроблені. Нагорі повала дерев'яна з дверима, що замикаються. Там різні старі начиння для зсипання збіжжя. Навпроти цього шпихліра під горою є старий льох з опоки. 3. Йдучи просто є пекарня стара ліплена з коміркою. За тією пекарнею є кормник на свині, дальше – хлівець з перегородкою на птиці. 4. Побіч пекарні від заходу є бровар хворостяний старий, ремонту вимагає. Має в собі 2 п'єцики і інше старе начиння. Навпроти цього бровару рештки муру розбитого з церкви, що колись була вимурувана. 6. З другої сторони пекарні зі сходу є обора на худобу і вівці хворостяна, стара і зіпсута. 7. Побіч тої (обори) є Гумно на збіжжя. Тут одна стодола та оборогів на збіжжя і сіно 3. Четвертий оборіг з сіном в саду за броваром. 8. За гумном, тобто в бік гумна є пасіка монастирська в саду монастирському, хворостом обведена, в якій вулики з бджолами як в інвентарі. 9. Спереду гумна дві шопи старі хворостяні на солому, під одним покриттям. 10. Перед тими шопами з приходу стайня хворостяна на коні і друга обора з хлівцем на телята, також під одним покриттям. 11. Перед тією стайнею подовгаста шопа базарна, покрита соломою, з одної лише сторони, від городу хворостом огороджена. Така ж друга шопа від воріт до дзвіниці тягнеться, для крамарів, ґонтами побита. 12. На кінець сама дзвіниця з 5-ма дзвонами з приходу перед церквою стоїть. Ново ґонтами побита, але підпертя з одного боку потребує"[145].

З цього опису споруд випливає образ старого запущеного монастиря зі старими помешканнями для монахів і господарськими спорудами. Новими є лише збудовані впродовж 1774 – 1776 років частина келій, стодола, відреставрована дзвіниця.

Роботи в монастирі продовжувалися і після приєднання монастиря до львівського Святоюрського. В серпні 1776 року тесля Роман побив наново дзвіницю та робив вікна, присінок і підлоги в келіях[146], а два робітники ліпили стіни келій[147]. В липні 1778. року майстри поставили нову шопу, а майстер зі Щирця збудував спіжарню, іздебку та кухенку. Ґонти на покриття будівель возили аж з Добромиля[148]. В жовтні того ж року теслі звели халупу[149]. А впродовж 1779 року відреставрували церкву1779 року церкву – покрив її новими ґонтами тесля Михалко Мельник.[150] Останні з віднотованих у "Книзі видатків і прибутків" будівельні роботи були проведені у 1781 році. Тоді теслі звели нову стодолу і поліпили її, Стах в'язав, а Андрух пошивав снопками[151].

Прокуратор монастиря у 1778 – 1782 роках був о. Язон Кущинський, помічником (соціусом) о. Тихон Завадовський[152]. 1778 року продано частину саду Петрові Крамарові з Хоросна. При ньому знову був укладений 1779 року інвентар Добрянського монастиря. В ньому опис монастиря і церкви повторений, як у 1776 році. Зате вже немає жодного рефектаря, опріч 3 келій, зате прибудовані кухня з іздебкою і спіжарнею, та залишився старий бровар старий з новою студнею при ньому[153].

З 1783 по 1799 рік прибутки записуються лише під час відпустів і ярмарків. 1784 року зазначено відпусти на Благовіщення (25.03), Вознесення (9.05), святого Онуфрія

(12.06), Усічення голови св. Івана Хрестителя (29.08) та святого Івана Теолога чи Богослова (26.09). У 1788 році ці відпусти названі просто ярмарками[154].

У 1788 році австрійська влада в Галичині уклала так звану Йосифинську метрику – кадастр всіх земель краю. В цій метриці Длбрянський монастир з його землями приєднаний вже не до Добрян, а до села Хоросна Старого, поблизу якого і розташовувався монастир. В метриці зазначено: "*Нива велебних отців василиян. Ґрунти отців василиян, що прилягають до нив тутешнього села і стикаються з нивами сіл Красова і Добрян. В частині при Загуміню ближчі управи гноєм, з землі чорної з піском мішаної. В частині від границі добрянської з землі сивої іловатої з глиною мішаної. Від границі ж хороснянської з землі глинкуватої з піском, з піском в більшій частині, з піску змішаного складаються. Ті ґрунти, що власне циркумференцією (обшаром) окремо відділені від Хоросна і Добрян, тому окремою Нивою називаються, разом з городами, що в більшій частині з нивами села Добрян ланів стикаються. На таке зерно як і Добряни фашиновано (оцінено). Висіву ж, як практикують в цьому старостві, на морґ, так озимини, як і ярини 40 ґарнців виходить звичайно. А пожитку дає озимина зерна 3 ¼ і ярина зерна 3 ¾. Городи тих же отців василиян поблизу монастиря управляють звичайною городиною – яриною, морквою, капустою. Пасовисько при дорозі Стрийській під Дубиною, як і лука в Дубині*"[155].

Про обставини приєднання Добрянського монастиря до Святоюрського оповідає анонімний автор розвідки про Добрянський монастир, укладеної 1906 року. Подаємо її авторською мовою: "*Коли однак вийшов славнозвісний декрет Папи Римського Венедикта XIV, що тілько тії монастирі мають дальше істновати, котрі мають достаточний фонд для виживлення 8 осіб, то монастиреві Добрянському грозило знесення, а фонду – обернення на дотацію парохії світської, або прилучення до котрого більшого монастиря. Отці василияни думали про се, особенно ту розбирали отці василияне на своїй капітулі в Уневі, котра то капітула була безпосередньо перед капітулою генеральною. Ігумен Львівського монастиря св. Юра підніс голос і так ось промовив: "Високопреподобні отці знають, що Богословіє для цілої провінції нашої відбуваєся в монастирі св. Юра у Львові. Монастир знов сей, як кожний з вас тут високо преподобних отців тут зібраних знає, не має великих доходів. Майже все суть більші розходи, як доходи. Тому, кому ходить о студія Богословські, о молодіж монашу, щоб можна єї чим прокормити та в більшім числі приняти, щоб они потому могли працювати в школах публичних, прошу сей монастирок до львівського монастиря св. Юра прилучити. Невелике, а майже найближче єго віддалення є за прилученням єго до Львова". Ціла капітула провінціональна в Уневі, як про се свідчить, на се згодилася. Від того часу монастир Деревацький (званий також Добрянським) вже не істновав для себе, не мав вже окремого ігумена, а тільки так званого прокуратора, і одного братчика до помочи. Був отже фільварком Святоюрського монастиря у Львові. Сеся інкорпорація сталася на все по всі часи. Щоб знов се прилучення правосильним було, то вже ж звідси вносити можна, що зробила єго зверхність найвисша монаша в провінції за одобренням розуміє ся свого тодішнього протоархимандрита, котрий тую капітулу одобрив. Є також і за одобренням ґенеральної капітули чина. Пропоґанда о розширення віри одобрила на авдієнції у Папи. То прилучення Добрянського або Деревацького монастиря до Свято-Юрського монастиря у Львові одобрила по щасливій ревиндикації Королівства Галичини і Льодомерії блаженної пам'яти найяснішої цісаревої Марії Тереси. На тій підставі та на тих актах святоюрський монастир у Львові посідав Деревач, яко свій фільварок, від 1776 до 1817 року і то так, що у всіх фасіях, які робив святоюрський монастир у Львові,*

як наприклад в році 1784, 1790, 1792 і т. д., завсіди прихід з фільварку Деревач світився в фасії монастиря святоюрського і ніколи окремої фасії з Деревача не роблено. Так само і податки державні, які з Деревача плачено, суть разом заплачені. Так було аж до року 1817, то значить через 41 рік"[156].

При приєднанні Добрянського монастиря до Святоюрського не обійшлося без проблем, пов'язаних з питаннями власності на землі. Посесор Добрян пан Адальберт Стшелецький 1 квітня 1783 року заставив підписати мешканців села монастирський атестат з описом його земель, частину з яких він незаконно утримував. Від села його підписали присяжний Іван Перейма та Олекса Войтків, Гінько Цимбаліста і Грицько Балицький, які, не вміючи читати, не могли ствердити, що в атестаті було написано[157]. Але за два дні до того, 29 березня вони склали звернення: "*Ми, з громади Добрянської, підписами нижче названі визнаємо, що за нашої пам'яті ґрунт під монастирем розташований, є викопаний і завжди винаймаючі його [люди] до двору добрянського належність сплачували. Чи коли на двір орано, жодного заперечення не чули, лише спокійно завжди був в ужитку двірському. Яке це свідоцтво, якщо буде вимагати потреба, підписом ствердити присягаємо і на то підписуємося. Присяжний добрянський Іван Перейма, Гринько Цимбаліста, Олекса Войтків, Стах Янків, Василь Марків, Стах Родак, Петро Родаків, Яцко Фіткало, Гриць Василишин, Гриць Пастусишин, Микола Войтків, Гриць Балицький, Василь Косенда*"[158]. Вже підписавши акт пана Стшелецького, селяни уклали ще декілька пояснень, які розповідали про захоплення ним монастирських земель: "*1 квітня 1783 року ми, нижче підписані люди з громади добрянської, сумлінно зазначаємо, що його милість пан Стшелецький на чверті Добрянській званій, дідичній монастиря Добрянського отців василиян межі давні рушив, тої чверті загонів по кілька в інших місцях поперевертав і за своє, тобто панське, захопив силою своєю раптово, не повідомляючи монастиря. Як і громадські чверті відміняв як йому подобалося, так і з монастирем учинив. Підписати з Добрян присяжний Іван Перейма та Олекса Войтків, Гінько Цимбаліста і Грицько Балицький*"[159], "*1 квітня 1783 року ми, нижче підписані піддані з Добрян зізнаємо тип нашим свідоцтвом, що ґрунти, які його милість пан Стшелецький відібрав отцям василиянам, як тільки наша пам'ять сягати може, завжди належали до монастиря Деревацького тих же отців василиян. Тому що та, де тепер є піддані сумніву поля, там були діброви, яких то дібровах отці василияни мали пасовиська раз і назавжди. А що ті діброви були вичищені Щирецьким староством силою за своїм уподобанням, і обернені були на поля орні для двору, тому і пасовиська отців василиян на той час трохи були піддані сумніву. Але отці василияни не втрачали ніколи посесії тих дібр і завжди відстоювали їх. І вже від 18 років без жодної дискусії ці поля отці василияни утримували в своєму володінні. Аж в минулому році його милість пан Стшелецький наказав нам ті ж поля орати, не зробивши жодних правних кроків, а лише ґвалтом і силою відібрав їх від отців василиян*"[160], "*Ми, нижче підписані з громади добрянської, сумлінно зізнаємо, що ані його милість пан [Макус] Жабіньський (1774) орав спірні поля отців василиян, ані ті поля були орані дев'ять років, але ще за держави ясновельможної Козаковської, каштелянової кам'янецької, спірні ґрунти дещо мали бути привлащені до двору, а тієї контроверсії минуло 18 років і від того часу отці василияни завжди ті ґрунти одідичили спокійно, тобто від 18 років жодної від нікого не мали претензії. Підписати з Добрян присяжний Іван Перейма та Олекса Войтків, Гінько Цимбаліста і Грицько Балицький*"[161], "*Нижче підписані даємо згідно з сумлінням свідоцтво, що перед 30 роками щирецький двір розпочав копати і чистити Діброви, а викопане поле перетворив на ріллю. Постійно отці василияни опонували і не віддавали*

в дідицтво староству Щирецькому пасовисько для своєї худоби віддавна тримане, і від 18 років мали в дідицтві своїм ті поля, хоча двором щирецьким насильно викопані, на свій пожиток обертали то до сіяння, то частіше до пасовиська згідно зі своєю фундацією і для нецрожайности поля. Підписати з Добрян присяжний Іван Перейма та Олекса Войтків, Гінько Цимбаліста і Грицько Балицький"[162], "*Ми нижче підписані беззастережно даємо свідчення, що самі отці василияни для своєї худоби спірне поле на пасовисько мали так, що нікому без їх згоди не можна було пасти худоби своєї і замкові опонували на фундаменті прав і давнього уживання свого проти запускання худоби на свої поля. І ніхто проти них правної підтримки не мав, як про це тут мешкаючи знаємо і публічно свідчимо, що від 18 років ці ґрунти отці василияни спокійно дідичили. Підписали з Добрян присяжний Іван Перейма та Олекса Войтків, Гінько Цимбаліста і Грицько Балицький*"[163]. Цей спір завершився на користь Святоюрського монастиря, якому повернули землі Добрянського монастиря, відібрані посесором Добрян Адальбертом Стшелецьким.

Отже, від 1776 року Добрянський монастир діяв лише як фільварок Святоюрського монастиря. Але й над самим Святоюрським монастирем нависла загроза ліквідації. Анонімний автор хроніки пише: "*Справді, в найвисшім декреті з року 1788 монастир колись Деревацький кладеся межи монастирі, маючі знестися, але той найвисший декрет не так впрост відносився до монастиря Деревацького, як Святоюрського, о котрого знесення ходило, а Деревацький тут непрямо входив. Той однак декрет з року 1788 зніс блаженної пам'яти найяснішій цісар Леопольд своїм найвисшим загальним декретом, в котрім заказав, щоб ніякого монастиря не касовано без єго особлившого цісарського призволу.*

Десь в році 1801 отці василияни внесли просьбу до самого найяснішого монарха Францишка I, що чин отців василиян одиноким є чином в численних визнавцях греко-католицького обряду. Він у них все удержував школи публичні. Він має рівно ж численні парохії, або навіть по душпастирстві помагає, тому потребує, щоби єго монаша молодіж кінчала школи відповідні уставам цісарським, а до того, як перше, так і тепер від року 1784 Львівський монастир Св. Онуфрія узнали за найвідповідніший. І тому до того монастиря по капітулі Унівській прилучили Деревач. Тому тепер, коли після декрету найвисшого мають отці василияни перенестися до монастиря Св. Онуфрія у Львові на мешкання, щоби проте і на дальше молодіж монаша була спосібною до відбування подібних занятий, себто душстаровництво в правно наданих парохіях, як рівно ж, щоб они сповнили повинність учення молодіж свіцьку в публичних школах, як в Бучачи гімназію, а рівно ж также як також в Дрогобичи й Лаврові школу нормальну народну – проте просить єго цісарського величества, щоб фільварок, а колись монастир Деревацький або Добрянський, як було колись до Свято-Юрського монастиря на капітулі провінціональній засіданнє, прилучений для молодіжі учащоїся монашої утримання, так і тепер коли той монастир Свято-Юрський знесено, щоб Деревач був прилучений для тої ж самої причини і на тій же самій підставі до монастиря Свято-Онуфрейського. На відповідь не довго ждали. Вийшов найвисший реґуляційний декрет дня 29 цвітня 1802 року найяснішого монархи Франца I, котрий вищенаведений декрет з 1788 року в той спосіб зреформував, що монастир Свято-Юрський монастиреві Свято-Онуфрейському призначив. То прилучення відбулося доперла 1817 року. В перших днях червня таким проте чином монастир колись Деревацький стався фільварком монастиря Свято-Онуфрейського у Львові.

Так проте монастир Добрянський або Деревацький перейшов в дотацію монастиря Св. Онуфрія у Львові. То було тільки що до маєтку нерухомого. Рухоме майно же хотіло

привательство Австрійське спродати – розібрати людям, словом щоби нічого ані знаку не було, що був там колись монастир. Ходило о церковцю, о дім, дзвіницю і всі церковні треби. Отцям василиянам якось удалося се все те вирятувати, а то в такий спосіб. Після найвисшого декрету з дня 29 цвітня 1802 року, котрим 7 монастирів василиянських було призначено до знесення, а властиво до концентрації, але в той спосіб, що нерухомий маєток мають до іншого поблизького монастиря прилучити, церкви ж і монастирі лиш на концентрацію призначених монастирів велів вище згаданий декрет на публічній ліцитації продати, а гроші з тої ліцитації за продані церкву, монастир і всі рухомі добра, фондови найближчому релігійному віддати. На сей декрет подав просьбу тодішній протоігумен о. Теодор Голдаєвич зі сторони Чину до самого найяснішого монарха 22 лютня 1817 року, щоби церков монастирська і монастир разом зі всіма движимостями в Сокульци, Бабянці, Задарові і Віциню осталися в посіданню того монастиря, до котрого вище згадані монастирі будуть прилучені, а то задля убожества монастирів василиянських. На се найясніший монарх зі зволив декретом з дня 27 марта 1818 року. Після того проте дектеру не тільки весь недвижимий маєток знесених монастирів другим монастирям прилучено, а також церкви з їх доходами і іншими з монастирів знесених. Позаяк однак в вище згаданім найвисшім цісарськім декреті з 1818 року нема згадки за церков і монастир Деревацький колись перед 42 роками до монастиря Свято-Юрського у Львові прилучений, тому високе правительство декретом з дня 3 мая 1819 року розпорядилося, щоби церкву деревляну, оцінену на 941 фл. валюти віденської 39 крейцарів, як також дзвіницю деревляну оцінену на 258 фл. 2 кр., монастир дерев'яний, оцінений на 452 фл. 8 кр. спродали на прилюдній ліцитації дня 1 червня 1819 року на місци. На той декрет ігумен львівського монастиря дві зробив демонстрації – одну вніс в президію циркулу Львівського, а другу до митрополита львівського, до котрого силою уряду єго спершу приналежиться о потребі пожитку якоїсь церкви судити. Хотяй ту ремонастрацію високопреосвященний митрополит добре законколитовав, однак задля припізнення а заразом короткого часу, щоб визначену ліцитацію відкликати, вище згадана ліцитація відбутися мусіла бодай для форми.

Так проте дня 1 червня 1819 року устроєно в самім фільварку Деревацькім ліцитацію дерев'яної церковці, дзвіниці і монастирку. Много було купців, однак ніхто не хотів купувати ті будинки. Матеріял то був вже не конче здоровий, бо вже перед 100 літами будинки ті були поставлені, вже по більшій части міль і робак розточив. На паливо міг тільки служити, єсли єго рушити з місця. Так проте, наколи речинець сей ліцитації назначеної високим правительством без нічого минув, гадано, що високе правительство королівства Галичини і Льодомерії зважить і квзглядить вище згадані дві ремонстрації так посредством світлого уряду повітового, як також посредництвом високопреосвященного митрополита внесених, і відступить від термінів згаданої на будуче ліцитації, та на тім скінчиться без нових рекурсів. Інакше однак гадало високе правительство. Відкинуло внесені ремонстрації, визначило на ново речинець на ліцитацію церкви і монастиря в Деревачі на день 6 вересня 1819 року. На се ігуменат отців василиян против тої спродажи церковці і монастирка деревляних в Деревачі вніс просьбу до престола цісарського покірну і рекурс, просячи що з тої продажи предвиджує всечесний ігуменат отців василиян у Львові для свого монастиря найбільші шкоди і кривди зі спродажи деревляної церковці і деревляного монастирку в Деревачи, котрий має не більше як три келії, і усильно проситься щоб єго цісарське величество щоб то всьо прилучило в натурі до монастиря львівського отців василиян на удержання клериків та щоб все інкорпоровано

в такий спосіб, в який оно було колись на капітулі унівській провінціональній прилучено до монастиря Св. Юра у Львові"[164].

Все ж таки, згадана ліцитація відбулася у вересні 1819 року. Звітний документ наводить анонімний автор: "*Ліцитація. Дня 6 вересня 1819 згідно з резолюцією губерніальною від 20 липня 1819 була ліцитація в монастирку на церкву, дзвіницю і монастирок і винницю з каміння муровану в годині 10 рано в Деревацькому монастирку. На ту ліцитацію прибув комісар циркулярний пан Рачко, також пан Спельта фельвальтер щирецький, також над лісничий Мітнахт і лісничий хороснянський Раутшек, а також о. Модест Гриневецький як делегат від монастиря і пан Ян Котулинський посесор монастирський деревацький. Чекали до другої години пополудни, але жоден з ліцитаторів не прибув. Тому списали акт ліцитаційний так, що ніхто не з'явився і підписали його всі. А коли вийшли до церкви, щойно появилися колоністи з Добрян і Хоросна кажучи, що вони хочуть купити ці будівлі. Тоді пан комісар циркулярний Рачко сказав, щоби в четвертій пополудни зголосилися до лісничого хороснянського пана Раушека, до якого він пішов тим часом на обід. Коли була четверта пополудни подалися колоністи до лісничого пана Раушека, за ними пішли теж й о. Модест Гринивецький та пан Ян Котулинський. Там колоністи за церкву давали 120 фльоренів валюти віденської, за дзвіницю 50 фл., за монастирок 100 фл., а за мур винниці 30 фл., тобто разом 300 фл. На то підписалося шестеро. Тоді о. Модест Гриневецький, прокуратор генеральний справ монастиря сказав, що монастир дасть у випадку відмови купцям за то все 600 фльоренів валюти віденської*"[165]. Таким чином, сплативши 600 фльоренів отець Модест Гриневецький врятував монастирську церкву, яка перестояла ще майже 100 років.

1820 року був укладений вже другий за час володіння Габсбурґів Галичиною земельний кадастр – Францисканська метрика. Зверхник львівського монастиря Св. Онуфрія о. Модест Гриневецький у 1822 році, не погодившись з оцінкою ґрунтів і нарахованими податками з фільварку Деревача на території села Хоросна на прибутки зі землеробства склав офіційну рекламацію до Намісництва[166].

Тоді ж судовий геометр Францішек Крафт виконав обміри земель монастиря і склав їх карту[167]. Територія монастиря була виокремлена зі земель Добрян і приєднана до земель Хоросна Старого, дідичем яких була родина Кріґсгаберів – Антон (1828-1855), пізніше Генрик (1668). Монастирські землі складалися з: 1. Подвір'я з забудовою (1 морґ 397 і 3/6 квадратних сажнів), 2. Гумна (225 кв. саж.), 3. Саду (2 м. 520 кв. саж.), 4. Овочевого городу (4 м. 734 кв. саж.), 5. Лісу Дубового (11 м. 218 кв. саж.), 6. Сіножаті (15 м. 1217 і 3/6 кв. саж.), 7. Березового запусту (8 м. 1517 і 3/6 кв. саж.), 8. Базару (11 м. 399 кв. саж.), 9. Ланку під запустом (1 м. 978 кв. саж.), 10. Ланку за дорогою (6 м. 356 і 3/6 кв. саж.), 11. Ланку від границі хороснянської (25 м. 1295 і 3/6 кв. саж.), 12. Березового запусту другого (14 м. 977 кв. саж.), 13. Вигону під Березовим запустом другим (1561 кв. саж.), 14. Соснового запусту (24 м. 1560 і 3/6 кв. саж.), 15. Ланку під Сосновим запустом (8 м. 1003 і 3/6 кв. саж.), 16. Лісу Дубника (15 м. 1016 кв. саж.), 17. Ланку за Дубником (5 м. 1339 кв. саж.), 18. Ланку за цісарською дорогою (2 м. 308 кв. саж.), 19. Ланку за Дубовим лісом (1 м. 1553 кв. саж.), 20. Цвинтаря (379 кв. саж.) та ровів довкола (1 м. 1448 кв. саж.)[168]. Загально монастир володів 165 морґами і 1403 і 3/6 квадратними сажнями ґрунтів.

Згаданий невідомий автор історії монастиря 1906 року наводить і опис монастиря та всіх його будівель з урядового інвентаря 1827 року: "*Монастирок цей цілий дерев'яний, ґонтами покритий, з трьома коминами. Фірта в ній є з м'якого дерева, окута залізними штабами. Нею входиться до сіней, власне коридора, з нього наліво входиться*

до поодиноких келій. Наліво, відразу при вході – келія з трьома вікнами, з одним п'єцом коминним, підлога вкрита диваником. Сама підлога з дощок м'якого дерева на лежнях прибита. Поза цією келією йдуть рядом інші келії. Двері до них такі ж, як і в першій, вікно одне, без замку. Таких келій є п'ять. В кінці була пекарня. За домом є пивниця. Двері до неї дерев'яні, окуті залізом. Сходи в ній ведуть в долину і є дерев'яні, підлога з глини убита. Крім того є шпихлір з твердого матеріялу, відразу наліво спереду перед монастирком, довгий на 3 сажні, широкий на 2,5, вкритий соломою. За шпихліром – стайня, довга на 10 1/3 сажня, а широка на 2 сажні і 5 стіп, снопками покрита. Ще є возівня невеличка. Керниця на 7 сажнів глибока, вицямбрована бучиною. Над нею солом'яний дашок. Будиночок для служби невеличкий з кухнею і малим покоїком. Брама в'їзна має двоє воріт дерев'яних, а коло неї п'ять шоп, соломою критих, для ярмаркових людей. На подвір'ї шопа. В ній знаряддя до гашення вогню – одна сикавка і п'ять коновок. Рефектар – два столи з м'якого дерева, піч, п'ять крісел, столик до читання, лямпа. Стіни помальовані. Пасіка – мають 19 вуликів, в році 1774 мали старих вуликів 76: нових 64, а прибуло 23 нових. Стодола з двома дверима. Стаєн було – перша на воли, друга на корови, третя на коні. Шопи – перша на солому, друга на кукурудзу, третя на вози. Гумно. Дві стодоли, шпихлір, стайня соломою покриті. Одна стайня з хворосту, вкрита соломою. Базар. В році 1766 прибудовано 26 ярмаркових будинки, хворостом добре виплетені. Береться від крамарів щиреньких і близьких по 15 грошів, від львівських по 1 золотому польському. В монастирі вирощували: жито 70 кіп, пшеницю 30 кіп, ячмінь 20 кіп, горох 9 кіп, бараболю 30 корців, гречку 30 кіп, овес 10 кіп, сіно конюшинне і т. д. З худоби утримували: 12 корів, 4 воли, 14 коней, 5 телят, 4 лошаки, 20 свиней. З птиці утримували: 50 курей, 10 індиків, 30 гусей, 15 качок і 5 пантарок. (Теперішній, у 1906 році, дім партеровий з 4 покоями, кухнею з пивницею, ґонтами вкритий)[169].

Окремо він навів опис церкви і дзвіниці, додаючи історичні матеріяли та власні спостереження: "*Церков. Она стояла первістно напротив ліску, а пізнійшої дубини (котру вже в році 1901 вирубано). Первісна мала стояти в долині при взгірю і гостинци Роздільському. Побудовав єї сам отець бл. п. єромонах Гринь Панашівський, після кроніки того монастиря з дня 5. I. 1774 року, але тут була ще капличка невеличка св. Онуфрого. З ней то єст образ в бічнім престолі нинішньої церкви. Капличка та знов була то поставлена на місци першої церковці св. Онуфрого. До неї дуже часто і радо приїзджала ясна пані воєводина смоленська Тереса з Чекажевичів Потоцька, а бабка Каневського. Тут она в часі Служби Божої померла. (була 1766 року коло рефектара безіменна). Церков і монастир Вознесення були муром і валом обведені довкола.*

Як довго она стояла годі на певно знати. Пізнійше, коли сеся церковця Благовіщення задля численних богомільців тісною стала, перенесено єї з долини на виднійше місце, але до ліску на чвертці поля, котра тягнеся від Добрян аж до Хоросна і про ню згадує грамота фундаційна. Вимуровано єї з каменя тесового і була она під призванням Вознесення Господнього. Стояла она після тої грамоти з 1680 до 1720 [автор помилився, бо вона ще діяла у 1724 році]. *Доперва в тім році розібрано єї. Часті напади, війни знищили єї, спалили єї. Осталися по ній лише окопи і грузє. Нинішню церков в 1714* [1717] *році ігумен о. Гедеон Тимошевич розпочав будувати. Допоміг єму в сім ділі щедрою своєю рукою високоповажний пан, властитель дібр, русин, пан Петро Жураківський, батько о. Рафала* [Єроніма] *Жураківського. Дав бо на сю церковцю весь твердий матеріял. В році 1718 укінчено єї. Поблагословлена того самого року. Она вся деревляна. Стиль сей нової церкви є старинний, питомий нашим церквам. Ставляли єї монахи з Київа прибулі тутка* [не з Київа, а місцеві майстри Павло Тиндик і Євичків]. *Положенє церкви. Ідучи*

від всходу з Ліску монастирського суть ворота. При них є фірточка. Від неї іде паркан дашком ґонтовим критий аж до дзвіниці. Входячи до дзвіниці суть ворота. По правій руці в звіниці суть сходи добрі до звонів. Єсть їх п'ять – один більший, два менші, а два найменші. Суть они добре зладжені і приковані. Виходячи зі звіниці стоїть церков. Она на горбку стоїть. Єсть она з дерева ялового (смерекового), має три копули з хрестами залізними, а вершки під хрестами тих копул суть они побиті бляхою. Стіни тої церкви суть побиті ґонтами. Нисше іде ґанок побіч церкви, на котрий то суть сходи від саду. При тих сходах суть двери на завісах. З того ґанку (над бабинцем) суть двери до церкви. Долом знов до церкви троє дверий. Коли війдеться до тої церкви, котра єсть під призваням Вознесення Господнього, бачиться Великий престіл різьб'ярської роботи, визолочений і мальований. В нім єсть образ чудотворний Пречистої Діви Марії. За престолом красні шуфляди були колись на біля і апарати церковні. Побіч великого престолу скарбець без віконця. Перед тим престолом образи (намісні образи) золочені і мальовані – Деісус старинний з апостолами. Перед іконостасом лямпа мосяжна. По обох боках суть лавки хоральні (крилоси) для монахів. Трошечка нисше суть дві лавочки для панства. В бабиньцу при вході єсть престолик свіжо фондований десь около 1750 року, свіжо помальований. В нім є образ Вознесення Господнього, на засувці єсть образ ново вималюваний св. Онуфрого. На правім боці в тім же бабинци був давніше престолик, але в році 1766 не було єго вже – було місце порожнє. То суть два бічні престоли: з лівого боку від всходу був св. Онуфрій, а з правого від заходу – св. Василь. Церков ся має, після знатоків, незвичайної краси і штуки різьб'ярської, як рівнож малярської роботи іконостас, що має 50 образів. Сницером був того іконостасу Гнат Жовківський. Заплачено єму за сю єго роботу 700 золотих польських. Досить много, як на той час. То може в п'ятім ряді станути по іконостасі Скиту Манявського. Давнійші затоки урядники правительства австрійського оцінили на 1000 золотих ренських. Малярами були тут о. ієромонах Теодозий Січинський, ігумен виспянський (Теодозій Січинський в році 1711 був ігумен у Виспі, на соборі в Уневі) [насправді Атанасій, невідомий з призвища] *і другий швіцький чоловік Павло* [Килімович]. *То було в році 1716* [1728]. *Ся церква очевидно що стоїть на новім місци, бо стару муровану розібрано доперла в році 1720* [завалилася по 1724 році], *наколи нова вже стояла укінчена і вже в ній відправлялося богослужіння від року 1718. Всі церкви, так першу, як другу, як не менше і третю сю послідну, самі отці василияни своїм переважно коштом будовали, Як они, ті дві перші, виглядали годі напевно сказати. Річ певна, що були вони в стилю візантійськім. Нинішня церковця є на 9 сяжнів довга, а на 3 сяжні і 5 стіп єсть широка. Двері головно входові суть з дерева дубового. Суть они окуті штабами залізними. Мають один більший замок. Церков має 12 малих (чотирибічних) і 7 малих округлих вікон. Шиби в них суть оловом зацинковані. Окрім головного входу суть ще два менші входи бічні з дверима, котрі на замки замикаються (двери до церкви ведуть так: одні від заходу, головні, другі бічні від полудня, а треті бічні до захристії від півночи). Стіни церковні образами і портретами двома прикрашені. Одна сповідальниця. Дві лавки для людей. Захристія – єсть то невеличка кімнатка. В ній суть комоди з шуфлядами на апарати церковні. Престіл Великий єсть з дерева липового, позолочений, різьбярської роботи, вимальований. В нім знаходиться образ Матери Божої чудотворний. Над ним єсть образ Пресвятої Тройци на дереві мальований. Кивот з дерева липового позолочений, красної роботи. Престіл (менса) мурований зі степенями двома. Образів на дереві єсть п'ять. То: Благовіщення Матері Божої в рамах золочених; Сострадання Матері Божої в рамах золочених; Усіки голови св. Івана в рамах золочених; Матері Божої в рамах золочених; Ісус Христос несе хрест*

в рамах золочених. Престол бічний Вознесення Господнього відновлено в 1829 році, тому силою даного позволення митрополичою консисторією з дня 16. V. 1829 року поблагословив єго на ново протоігумен ЧСВВ 28 того ж місяця. Малий престіл на лівім боці від всходу. Єсть престіл дерев'яний, краски синьо-червоно-срібляної. То престіл Вознесення Господнього або також св. Онуфрого. Образ там Вознесення Господнього на дереві мальований. Кладовище. Оно було коло церкви, тому в'їзд був не як тепер попри церков, але з огороживного боку церкви від сторони північно-всхідної. Тут на тім кладовищи хоронило ся померлих монахів коло церкви. День і рік вибудовано тої найновішої церкви єсть над дверима головними тої ж церкви ["Сіѧ цркввъ соѡружисѧ Ро Бжіѧ АѰИІ"[170]]. *Звінниця. Она побудована року 1725 з твердого материялу, ґонтом она вся покрита. Має одну копулу, котру покрито ще в році 1738 бляхою, а на вершку єсть хрест залізний, і він то кінчить єго і довершає. Она почати вже грозить нині упад ком. Єї троха вже направляли в році ..., но все фіри підривають її камінє, на котрім она стоїть. Она бо підмурована. В ній суть звони. Їх єсть три: перший, найбільший важить після урядового інвентара з 1827 року три сотнарі; другий менший з красним милозвучним пальким голосиком року 1,5 сотнарі; третий важить року один сотнар. Крім тих трех були ще два найменші, себто – одна сигнатурка колись над церковю, нині на дзвіниці також, а друга сигнатурка на самій таки від початку звіниці і донині*".[171]

Вже в середині XIX ст. Добрянський монастир, а властиво – фільварок переходить у руки приватних орендарів. На кадастровій карті Хоросна 1850 року позначені ті ж монастирські землі і споруди, що й на карті 1820-х років. Додана лише саджавка в кутку монастирського подвір'я під сіножатею[172].

Державцем дібр – фільварку отців василиян при Добрянах у 1877 році був Антоні Міхнєвич, який в поясненні для Намісництва про ґрунти парохії Добряни відзначив: "*Державлячи віддавна фільварок отців василиян при Добрянах*"[173]. А 1896 року земельні маєтки Добрянського монастиря продали приватній особі – Григорію Чичковичу. Монастирська церква зі своїми історичними пам'ятками залишилася без всякого догляду[174].

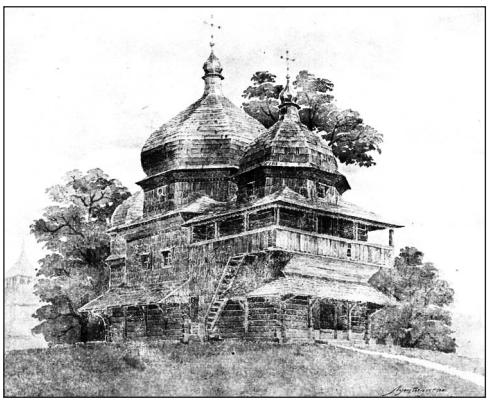

1908 року львівський архітектор Олександр Лушпинський, вивчаючи дерев'яне сакральне будівництво Галичини, відвідав і вже нечинну церкву колишнього Добрянського монастиря і зробив її малюнок[175]. Він помилково датував її 1615 роком. Ймовірно, за цим датуванням Лушпинського, подав дату церкви і Михайло Драґан в своїй ґрунтовній праці "Українські деревляні церкви"[176], описуючи її як "тридільну триверху, з восьмибічними верхами, де всі три з одним восьмибічником"[177].

Але, окрім опублікованого рисунку Лушпинського, був ще один, на якому архітектор зобразив план та деталі церкви – фраґмент галереї навколо бабинця, вікно, продух з засувкою, кований замок дверей, а найголовніше – портал головного входу церкви з написом на надпоріжнику, який виразно відчитується: "Сіѧ цркввъ соѡружисѧ Ро Бжіѧ АѰИІ". Отже, дата вказана – 1718 рік. Цей аркуш зберігся завдяки тому, що 1930 року його перемалював тодішній студент Варшавської Академії мистецтв Антін Варивода[178]. В останні роки графічний рисунок

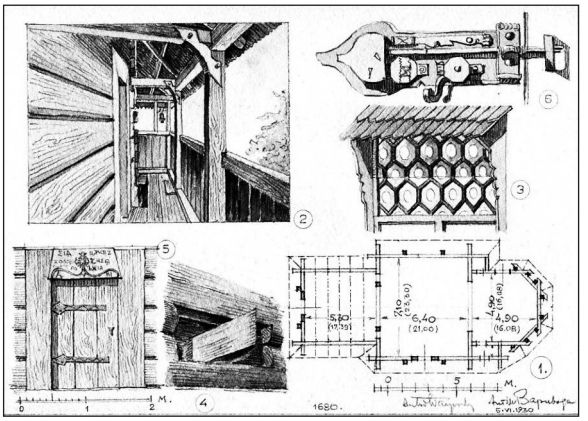

церкви за Лушпинським виконав Зеновій Царик[179].

Опираючись на цей ілюстративний матеріял можна відтворити опис церкви. Церква Благовіщення Пр. Богородиці була традиційною тридільною триверхою будівлею. До ширшої квадратової в плані нави прилягав зі сходу вужчий гранчастий вівтар, а від заходу – рівноширокий з вівтарем прямокутний бабинець. При вівтарі від півночі розташовувалося невелике приміщення захристії-жертовника, а від півдня – дещо більше приміщення захристії скарбчика з дверима. На другому ярусі бабинця, оточеному галереєю на стовпах з підкосами, була церква Усічення голови св. Івана Хрестителя. Оперізувало церкву широке піддашшя, оперте на профільовані випусти вінців зрубів та на приставлені кронштейни. Стіни надопасання всіх трьох зрубів вінчали високі світлові восьмерики, вкриті шоломовими банями з маківками. Входи в церкву були влаштовані в західній стіні бабинця, південній нави та південній захристії. Вихід на другий ярус бабинця вів по сходах при його північній стіні, а вхід в горішню церкву був влаштований в західній стіні другого ярусу бабинця. Освітлювалася церква через великі прямокутні вікна в стінах надопасання вівтаря, нави та восьмериків, в північній і південній стінах нави – по два. Всі бані, дахи і піддашшя, а також стіни надопасання і восьмериків були вкриті ґонтами, лише маківки – оцинкованою бляхою.

Всередині всі простори нави і вівтаря були розкриті вверх, бабинець на першому ярусі перекривала пласка стеля, а на другому – теж був розкритий верх. Вузькі хори тяглися вздовж західної стіни нави, а вихід на них вів через церкву на емпорі.

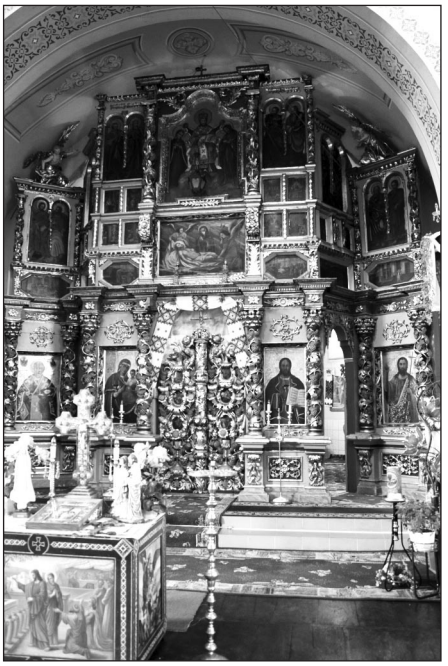

Церква простояла до 1915 р. нечинною. У цьому році, російські солдати розібрали її і використали дерево на будову окопів. Перший повоєнний шематизм Львівської архиєпархії 1918 року відзначив: "*Давня монастирська церква розібрана. Огорожа знищена. Будинки протікають, гниють*"[180].

Краща доля спіткала іконостас монастирської церкви. 1899 року згоріла церква зі всім вистроєм василиянського монастиря Св. Онуфрія в Краснопущі. 1912 року іконостас з колишньої церкви Добрянського монастиря купив краснопущанський монастир у дідича Грицька Чичковича, який володів помонастирським фільварком за 1500 корон. З допомогою маляра Сергія Дідушенка деревацький іконостас, з доданням врятованих царських врат та восьми різьблених колон зі

згорілого краснопущенського іконостасу, встановили в новій мурованій церкві в монастирі в Краснопущі[181]. Коли після Другої світової війни радянська влада у 1946 році зачинила монастир, то деякий час церкву використовували на склад, а у 1952 році продали іконостас до церкви в селі Вербові Бережанського району, де він зберігся донині.

В радянський час на місці монастиря була невелика птахоферма, але з розпадом колгоспів на початку Незалежності у 1990-х роках вона перестала функціонувати. Тепер на місці монастиря, порослому бурянами і зокрема, гігантським отруйним борщовиком, збереглися лише залишки давнього монастирського саду. Якщо би можна було провести археологічно-архітектурні дослідження, то вдалося би віднайти фундаменти мурованої і дерев'яної церков, пивниці келій, місце монастирського цвинтаря. Варто би було відзначити ці місця для нащадків, бо теперішня молодь, а навіть і старше покоління вже не пам'ятає про монастир, хоча зберігся мікротопонім Базар – місця на якому відбувалися ярмарки під час численних монастирських відпустів.

[1] Ваврик М. Нарис розвитку і стану Василіянського Чина XVII – XX ст. Топографічно-статистична розвідка – Рим, 1979. – С. 192.

[2] Коссак М. Шематизм провинціи св. Спасителя Чину св. Василія Великого в Галиціи. – Львів, 1867. – С. 141-142.

[3] Центральний державний архів України у місті Львові (далі – ЦДІАУЛ). – Ф. 684. – Оп. 2. і– Спр. 18. – 1906 рік. Історична довідка про заснування Добрянського монастиря, арк. 2-3.

[4] Тут Петрушевич помиляється, бо первісна дерев'яна церква згоріла під час татарського набігу 1612 року.

[5] Петрушевич А. Дополненія ко сводной Галицко-русской літописи с 1700 по 1772 год. – Львів, 1896. – С. 415-417.

[6] Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacyi śp. Aleksandra hr. Stadnickiego. Wyd. staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego (далі – AGZ). – Lwów, 1884.– T. X. – S. 303.

[7] ЦДІАУЛ. – Ф. 575. Галицький становий суд. – Оп. 1. –Спр. 245. – Арк. 18-20.

[8] Там само. – Арк. 20-22.

[9] Каталог стародруків Національного музею, укладений Іларіоном Свєнціцьким, який зберігається в музеї. Сама книга, що мала інвентарний номер Сдк-317 на жаль втрачена. Видання описане в: Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжного мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга перша (1574 – 1700). – Львів, 1981. – С. 75.

[10] Національний музей у Львові імені Митрополита Андрея Шептицького. Відділ рукописів. (далі – НМЛ). – Ф. Ркк. – Спр. 89. – Арк. 86.

[11] Там само. – Арк. 90.

[12] Там само. – Арк. 118.

[13] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. Книга прибутків і видатків Добрянського монастиря. – Арк. 10.

[14] Там само. – Арк. 10зв.

[15] Там само. – Арк. 12.
[16] Там само. – Арк. 11.
[17] Там само. – Арк. 11зв.
[18] Там само. – Арк. 12.
[19] Там само. – Арк. 15.
[20] Там само. – Арк. 12зв.
[21] Там само. – Арк. 51, 53.
[22] Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (далі – ЛННБ). – Ф. МВ. – Спр. 85. Слово Добрѧнского перекреслене і дописане Лвовского.
[23] ЛННБ. – Ф. МВ. – Спр. 128.
[24] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. – Арк. 3зв.
[25] Там само. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 26-29.
[26] ЦДІАУЛ. – Оп. 1. – Спр. 279. – Арк. 11зв.
[27] Там само. – Спр. 1320. – Арк. 29зв., 30зв.
[28] Коссак М. Шематизм провинціи св. Спасителя Чину св. Василія Великого в Галиціи... – С. 141-142.
[29] Там само. – Арк. 13. 1714 липня 23. Ианикію далем на дерево на церков 100 золотих.
[30] Там само. – Арк. 14. 1716 червня 5. Трачум за 311 локотъ рѣзаній дубыни по грошей 3 – 31.3 золотих, за 542 лук[т]ѣ рѣзаній ѩлиц по грош 2 – 36.9 золотих, и таж за 48 локот рѣзаній дубыни по грошей 4 – 6.12 золотих.
[31] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. – Арк. 57.
[32] Там само. – Арк. 58зв.
[33] Там само. – Арк. 57.
[34] Там само. – Арк. 57-59зв.
[35] Там само. – Арк. 59зв.
[36] Там само. – Арк. 15.
[37] Там само. – Арк. 16зв.
[38] Там само. – Арк. 19зв.
[39] Там само. – Арк. 20.
[40] Там само. – Арк. 19.
[41] Там само.
[42] Там само.
[43] Там само. – Арк. 6зв.
[44] Там само. – Арк. 28зв.
[45] Там само. – Арк. 29.
[46] Там само. – Арк. 22зв.
[47] Там само. – Арк. 6зв.
[48] Там само. – Арк. 16зв.
[49] Там само. – Арк. 18зв.
[50] Там само. – Арк. 17.
[51] Там само.
[52] Там само. – Арк. 19.
[53] Там само. – Арк. 19зв.
[54] Там само. – Арк. 18зв.
[55] Там само. – Арк. 21.
[56] Там само. – Арк. 22, 28зв.
[57] Там само. – Арк. 20.

[58] Там само.
[59] Там само. – Арк. 28.
[60] Там само. – Арк. 21зв., 22зв., 23, 28.
[61] Коссак М. Шематизм провинціи св. Спасителя Чину св. Василія Великого в Галиціи... – С. 140.
[62] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. – Арк. 17зв.
[63] Там само. – Арк. 12зв.
[64] Там само. – Арк. 16зв.
[65] AGZ. – T. X. – S. 399.
[66] Ibid. – S. 402.
[67] Ibid. – S. 404.
[68] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. – Арк. 14.
[69] ЛННБ. – Ф. МВ. – Спр. 88. – Арк. 23.
[70] Там само. – Арк. 1.
[71] Там само. – Арк. 1-34.
[72] Там само. – Арк. 20.
[73] Там само. – Арк. 27.
[74] Там само. – Арк. 21зв.
[75] Там само. – Арк. 32.
[76] Там само. – Арк. 25зв.
[77] Там само. – Арк. 28.
[78] Там само. – Арк. 27.
[79] Там само. – Арк. 3зв.
[80] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. – Арк. 28.
[81] ЛННБ. – Ф. АСП. – Спр 981/116. – Арк. 13зв.
[82] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. – Арк. 30зв.
[83] Там само. – Арк. 29.
[84] Там само. – Арк. 30.
[85] Там само. – Арк. 31.
[86] Там само.
[87] Там само. – Арк. 29.
[88] Там само. – Арк. 30.
[89] ЦДІАУЛ. – Ф. 575. Галицький становий суд. – Оп. 1. – Спр. 245. – Арк. 22-25.
[90] Там само. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. – Арк. 29-32.
[91] Там само. – Арк. 8.
[92] Ваврик М. Нарис розвитку і стану Василіянського Чина XVII – XX ст. Топографічно-статистична розвідка – Рим, 1979. – С. 194.
[93] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. – Арк. 7зв.
[94] ЛННБ. – Ф. МВ. – Спр. 1381-3. – Арк. 1-2.
[95] ЦДІАУЛ. – Ф. 201. – Оп. 4б. – Спр. 529. – Арк. 28зв.-29.
[96] Там само. – Арк. 29.
[97] ЦДІАУЛ. – Ф. 186. – Оп. 4. – Спр. 530. – Арк. 12.
[98] Там само. – Ф. 201. – Оп. 4б. – Спр. 529, арк. 49-49зв.
[99] ЛННБ. – Ф. МВ. – Спр. 409. – Арк. 3.
[100] НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 24. – Арк. 630.
[101] ЦДІАУЛ. – Ф. 186. – Оп. 4. – Спр. 355. – Арк. 17.
[102] НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 22. – Арк. 442-442зв.

[103] Там само.

[104] Ягніщак В. З історії греко-католицької церкви містечка Журавна // ДКЗ. – Вип. І. – Дрогобич, 1995. – С. 55-58.

[105] ЦДІАУЛ. – Ф. 186. – Оп. 12. – Спр. 202. – 56 арк.

[106] Коссак М. Монастирі Галичини (передрук праці 1867 р.) // Лавра. – VII. – 1999. – С.44.

[107] НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 22. – Арк. 76.

[108] ЦДІАУЛ. – Ф. 186. – Оп. 1. – Спр. 174. – Арк. 17.

[109] Ваврик М. ЧСВВ. Нариси розвитку і стану василіянського чина XVII – XX ст. – Рим, 1979. – С. 194, 199.

[110] Коссак М. Монастирі Галичини (передрук праці 1867 р.)... – VII. – 1999. – С. 46.

[111] НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 22. – С. С. 406.

[112] ЦДІАУЛ. – Ф. 186. – Оп. 1. – Спр. 6510. – Арк. 34.

[113] Там само. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1320. – Арк. 33зв.

[114] Там само. – Арк. 34.

[115] Там само. – Арк. 34зв.

[116] Там само. – Ф. 201. – Оп. 4б. – Спр. 529. – Арк. 23.

[117] Ваврик М. Нарис розвитку і стану Василіянського Чина XVII – XX ст. ... – С. 106.

[118] ЦДІАУЛ. – 684. – Оп. 1. – Спр. 279. – Арк. 25зв.

[119] Там само. – Спр. 1320. – Арк. 38зв.

[120] Там само. – Арк. 75зв.

[121] Там само. – Арк. 88зв.; Спр. 1293. – Арк. 19.

[122] Там само. – Арк. 3зв.-4.

[123] Там само. – Спр. 1321. – Арк. 1; Спр. 1293. – Арк. 19.

[124] Там само. – Арк. 1зв.-2зв.

[125] Там само. – Арк. 2.

[126] Там само. – Арк. 4.

[127] Там само. – Арк. 8зв.

[128] Там само. – Арк. 13зв.

[129] Там само. – Спр. 1293, арк. 7; Спр. 1321. – Арк. 14зв., 84зв.

[130] Там само. – Спр. 1293. – Арк. 7-10.

[131] Там само. – Арк. 22; Спр. 1321. – Арк. 40зв., 85.

[132] Там само. – Спр. 1321. – Арк. 63.

[133] Там само. – Арк. 49.

[134] Там само. – Арк. 55.

[135] Там само. – Арк. 56зв.

[136] Там само. – Арк. 57-57зв.

[137] Там само. – Арк. 58.

[138] Там само. – Арк. 58-58зв.

[139] Там само. – Арк. 59зв.

[140] Там само. – Арк. 61, 62зв.

[141] Там само. – Арк. 95.

[142] Там само. – Арк. 89зв.

[143] Там само. – Арк. 90.

[144] Там само. – Спр. 1293. – Арк. 30а-34зв.

[145] Там само. – Спр. 1299. – Арк. 43зв.

[146] Там само. – Спр. 1321. – Арк. 63.

[147] Там само. – Арк. 64зв.
[148] Там само. – Арк. 66.
[149] Там само. – Арк. 67.
[150] Там само. – Арк. 69зв.
[151] Там само. – Арк. 73, 74.
[152] Ваврик М. Нарис розвитку і стану Василіянського Чина XVII – XX ст. ... – С. 163.
[153] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1300. – Арк. 56.
[154] Там само. – Спр. 1321. – Арк. 23.
[155] Там само. – Ф. 19. – Оп. XII. – Спр. 68. Йосифинська метрика села Хоросна Старого з колонією Хоросно Нове та присілком Монастир. 1788 року.
[156] Там само. – Ф. 684. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 6-8.
[157] Там само. – Ф. 146. – Оп. 84. – Спр. 2059. – Арк. 5.
[158] Там само. – Арк. 15.
[159] Там само. – Арк. 25.
[160] Там само. – Арк. 33.
[161] Там само. – Арк. 35.
[162] Там само. – Арк. 36.
[163] Там само. – Арк. 37.
[164] Там само. – Ф. 684. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 8-15.
[165] Там само. – Арк. 20.
[166] Там само. – Ф. 20. – Оп. XII. – Спр. 147. Францисканська метрика села Хоросно. – Арк. 374.
[167] Там само. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 1307. – Арк. 48.
[168] Нумерація земельних ділянок подана згідно з картою (Там само).
[169] Там само. – Арк. 23-25.
[170] Дерев'яна архітектура Українських Карпат. – Нью-Йорк, 1978. – Рис. 25.
[171] ЦДІАУЛ. – Ф. 684. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 26-29.
[172] ЦДІАУЛ. – Ф. 186. – Оп. 8. – Спр. 1044. – Арк. 10.
[173] ЦДІАУЛ. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 8312. – Арк. 37зв.
[174] Петрушевич А. Дополненія ко сводной Галицко-русской літописи с 1700 по 1772 год... – С. 417.
[175] Лушпинський А. Деревяні церкви Галичини XVI – XVIII в. – Львів, 1920. – Таб. – XXVI.
[176] Драґан М. Українські деревляні церкви. Генеза і розвій форм. – Львів, 1937. – С. 149.
[177] Там само. – С. 90.
[178] Дерев'яна архітектура Українських Карпат. – Ню-Йорк, 1978. – Рис. 25.
[179] Царик З., Царик М. 100 втрачених дерев'яних церков Західної України. – Львів, 2004. – С. 202.
[180] Шематизм всего духовенства греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік 1918. – Львів, 1918. – С. 145.
[181] Вуйцик В. Краснопущанський іконостас Василя Петрановича // Записки НТШ. – Т. 236. – Львів, 1998. – С. 408-416.

Василь Слободян.
Добрянський монастир Вознесення Господнього (XVII – початок XX ст.).
На підставі віднайдених нових архівних матеріалів досліджується інституційний розвиток Добрянського монастиря Вознесення Господнього впродовж XVII – початку XX ст. Одночасно розглядаються питання його внутрішньої організації, культурно-просвітницької діяльності, а також особливості архітектурних конструкцій святині.

Vasyl Slobodyan.
The Lord Ascension Monastery in Dobryany (XVII - beginning of XX-th c.).
Based on the discovered new archival materials the institutional development of the Ascension Monastery of the Lord in Dobryany during the XVII – beginning of XX-th c. is investigated. At the same time it deals with the questions of the internal organization, cultural and educational activities, and the features of the architectural constructions of the shrine.